

Archeologische vondsten in Deurne en omgeving, inzonderheid de sierschijf van Helden

Inhoudsopgave

Archeologische vondsten in Deurne en omgeving,.....	1
Inleiding.....	1
Overzicht van archeologische vondsten in de Peel.....	3
Documenten en krantenartikelen met betrekking tot de sierschijf e.d.....	9
circa 1805: Tranchot-kaart van de Peel.....	9
25 augustus 1807 Over het begraven der Dooden bij de Ouden.....	9
12 september 1813 Gemeenten Deurne en Liessel.....	9
4 februari 1837 Deurne 3 Februarij 1837.	9
4 mei 1837 NEDERLANDEN.	9
3 juni 1837 HAARLEM, 30 Februarij.....	10
23 april 1839 MUSEUM VAN OUDHEDEN TE LEIJDEN.....	11
[...] Op de afdeeling der Germaansche en Noordsche oudheden	11
19 september 1839 - De heer C. R. HERMANS,	11
24 september 1839 Lijk-Urnen, een litt. hum. doct.phil. maget rector,	11
26 september 1839 Ik lees in het Prov. Dagblad van Noord-Braband,	13
14 maart 1840 MUSEUM VAN OUDHEDEN TE LEIJDEN.....	14
17 april 1840 [Bijzondere correspondentie].....	14
12 mei 1840 [brief aan de burgemeester van Deurne].....	16
29 juni 1840 Provinciaal Bestuur RANB 17 inv. nr. 12419.....	16
26 januari 1841 MUSEUM VAN OUDHEDEN TE LEYDEN.....	18
31 maart 1864 Voor de VADERLANDSCHE oudheden	19
28 november 1874 OUDHEDEN.....	20
1 maart 1890 Antiquiteiten.....	20
7 mei 1893 Tentoonstelling te Eindhoven.....	21
16 februari 1895 Oudheden. - De Heer G. M. Kam, te Nijmegen,.....	23
27 maart 1914 Oude vondsten, stille getuigen. [#170].....	23
1 februari 1921 Heling- van effecten en kostbaarheden. -	24
14 april 1929 Hellas en Rome.....	25
11 juni 1932 GESCHIEDENIS VAN ASSELT.....	25
25 augustus 1937 GEHEIMZINNIGE VONDST IN DE PEEL.	26
28 januari 1944 DE PEEL EEN GRENS	26
18 februari 1944 Merkwaardig pronkstuk	28

5 Inleiding

In de Peel zijn weinig archeologische vondsten gedaan. Dit werd in de krant opgemerkt direct na de vondst van de Peelhelm in juni 1910 en ook later door de directeur van de N.V. Maatschappij Helenaveen die veel vondsten rond de Peelhelm zelf heeft verworven en in zijn villa in Helenaveen bewaarde. Na zijn dood in 1931 zijn deze voorwerpen uit het zicht geraakt.

10 Bij nader onderzoek is er wel degelijk meer gevonden: begin 1837 vonden militairen die bij Deurne {Huub Kluijtmans zegt bij St. Jozefparochie, de kranten van destijds noemt het de Kempensche heide] veel urnen en andere voorwerpen gevonden. Deze opgegraven voorwerpen waren direct geschenken en handelswaar. Een deel is later in 15 het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden terecht gekomen.

In de jaren vijftig en zestig heeft Leo Kluijtmans als amateur-archeoloog meerdere vondsten in de Peel gedaan, vooral van stenen die als werktuig gebruikt zijn. Ook heeft hij meerdere pijlpunten gevonden bij de plek waar ook de Peelhelm is gevonden. Deze pijlpunten kwamen in 1963 te voorschijn na een verwoestende maandenlang durende 20 veenbrand in 1959. Daarvoor had hij al een maalsteen gevonden. Tevens kwam ook een bronzen ringetje te voorschijn die bij de man-en-paard-uitrusting heeft behoord.

Overzicht van archeologische vondsten in de Peel

- 25 Van de hieronder gevonden voorwerpen heeft de auteur een opsomming gemaakt:
4 februari 1837 [1] Verscheidene urnen of potten van verschillende grootte, allen met asch van verbrande lichamen en kleine beentjes opgevuld
[2] terwijl in sommige stukjes van metaal en gedeelten van wapenen gevonden zijn
- 30 4 mei 1837 [1] Kempensche heide
[2] eerst 5, daarna 50 urnen gevonden
[3] Niet één penning of muntstuk is opgedolven; alleen een stukje metaal, hetwelk men meent voor een mondstuk van een blaasinstrument te moeten houden.
[4] De opgravingen worden op sommige plekken nog voortgezet, doch men vindt in de
35 urnen, zoo als gezegd is, niets dan asch en de bovengemelde menschenbeenderen.
- 3 juni 1837 [1] urnen of potten van verschillende grootte, allen met asch van verbrande lichamen en kleine beentjes opgevuld;
- 40 23 april 1839 [1] werden ons een aantal urnen toegezonden, die kort te voren te Deurne, in Noord-Brabant, ontdekt waren geworden; en werd het aantal nog vermeerderd door de opbrengst eener opzettelijke daartoe verordende opgraving, door den burgemeester dier plaats, de heer van Riet, aan het Museum geschenke gegeven.
[2] [wellicht [NBD 2](#), [vRD 4a](#), [vRD 2](#), [vRD 3](#), [ND 3](#), GtD 15a, k 1942/6.1, k 1925/1.1, [NBD 1](#), k 1942/6.2, vRD 7, k 1925/1.2, ND 2, k 1942/6.3, ND 13, vRD 4b, vRD 5a, ND 4, GtD 13a, ND 8, k 1932/12.9, ND 10, ND 5, vRD 8, vRD 5b, ND 11, k 1942/6.4, GtD 14b]
45 [3] De urnen blijken niet uit de Romeinse tijd te dateren, maar van vele honderden jaren daarvoor.
- 50 18 maart 1840 [1] Van den heer S. H. van der Noordaa, te Dordrecht, twee tufsteenen vijzels met stampers, in den omtrek van Deurne in Noord-Brabant opgedolven;
[2] Deze objecten zijn NIET gevonden in de gegevens van de ruim 40.000 objecten online.
- 55 29 juni 1840 [1] Gemeente Deurne Liessel.
Er zijn te Deurne geene lijkurnen meer verkrijgbaar. de Heer burgemeester zoude ~~door~~ trachten ~~er~~ door graving er nog te krijgen, welke hij alsdan, indien dit gelukken mogt gaarne zoude afstaan. -
De Districts Commissaris / DD.
60 Wesselman.
[2] Hieronder het gedeelte van het antwoord dat betrekking heeft op Deurne en Liessel, maar verwijst naar Meijel.
[3] 15 foto's zijn te vinden op de website van het Rijksmuseum, zoals dit [detail](#)
- 65 1 oktober 1840 [1] Alzoo bezit het Noord-Brabandsch genootschap reeds urnen van drie Heidensche begraafplaatsen, als: van Deurne in 1837, van Genderen in 1839 en van Gemonde in 1849 gevonden.
- 70 26 januari 1841 [1] Van den heer P. O. P. Guyot te Nijmegen, eene allerbelangrijkste verzameling van bronzen en andere voorwerpen bij Deurne, in de provincie Noord-Brabant, opgedolven, en die voor het grootste gedeelte door den Ritmeester Baron van Voorst bijeengebragt, en aan den heer Guyot afgestaan waren.
[2] is het Museum thans in het bezit gesteld van de voornaamste en zeldzaamste stukken, die bij de ontdekking te Deurne gedaan, voor den dag zijn gekomen, en die,
75 langs verschillende wegen, eindelijk wederom bij elkander gebragt, een geheel vormen, dat [...]
- 80 12 januari 1842 [1] Van den heer P. C. G. GUYOT, te Nijmegen, nog een aantal van tien urnen, potjes en schalen, te Deurne in Noord-Brabant gevonden;
[2] Van den Heer S. H. van der Noordaa te Dordrecht, nog een drietal kleine voorwerpen in urnen te Deurne gevonden.
- 85 20 januari 1843 [1] Van de heer S. H. VAN DER NOORDAA ontvingen wij wederom een mortier van tufsteen, in den omtrek van Deurne gevonden.

natuurlijc

elst verward met ~~een~~ het geen in de gemeente
Meyel heeft plaats gehad. ~~In het Jaar 1807~~
men heeft ~~men~~ aldaar een goud schild gevonden.
waar eenige Jaren te Meyel Zynde heb ik my
naar het huis van den toenmaligen Burg.
meester Gossens begeben om deze metkwade
diepheid te zien. hy vertoonde my een Schild
welk in den peul in het Jaar 1807 ontrent
vyf vaden onder ~~het water~~ de oppervlakte
van den grond ~~in den peul~~ by gelegenheid
eener turfgraving gevonden was, het kelue
was van goud of althans twee verguld
~~gedrevene werk~~, op het kelue waren tyrologysche
en andere figuren van leeuwen, tygers &c
gedreven, en had de vorm van een halve
maan, veel gelijkende naar een kringdraag
Zoo als de kapiteins der infanterie ~~was~~
~~is~~ nog niet kort lang geleden op de borst
droegen. de Hert van Keurberg deslyds
sponsprek te Cleef had dit stuk mede naar
parys gesonden en na zyne terugkomst, volgens
leggen van de Prins veel geld voor geboeten,
doch men was het over den prijs niet eens
kannen worden. -

Er zyn te Durne twee ~~is~~ tyrologysche meer
verkrygbaar. de Hert Prinsgummetter hadde
~~dat~~ trachten ~~is~~ door graving er nog te
krygen, welke hy aldaar, indien dit gelukken
magt gaarne zoude afstaan. -

1 januari 1844 [1] Een merkwaardig stuk werd in 1844 in een moeras van de Peel, niet ver van het gehucht Maris gevonden, en bevindt zich thans in het Leidsch Museum (Cat. ML, alsook Stark, dl. 1876 bl. 7-56; P 1881, 272-274; voorts HKN) Het is een medaillon (afb. 149) van verguld zilver van ruim 21 cm. middellijn, dat in vrij hoog relief een voorstelling vertoont van in het midden een man, die een leeuw worst, daaromheen dierengevechten, o.a. twee dieren, die elkander een runderkop betwisten; in den rand met geciseleerde lijstjes zijn vier gaatjes aangebracht om het medaillon misschien op een schild te hechten; in twee gaatjes zitten nog de nagels met ronde kopjes. Naar den stijl der figuren oordeelt men het stuk van Oost-Europesche afkomst te zijn.

[2] Dr. H.C. Gallois maakte ons er op opmerkzaam, dat zich in het Cabinet des Médailles te Parijs twee schijven bevinden, waarvan één slechts fragmentarisch bewaard, die sterke overeenkomst vertoonen met het hier besproken exemplaar.

[3] zie ook [1922: Iranians and Greeks in South Russia](#)

[4] de omchrijving van GL672 in het inventarisboek luidt:
Zilver (verguld). Ronde *schijf* of *schild*, gedreven en bijgegraveerd, in bijzonder hoog uitkomend werk, voorstellende in het midden een worstelaar, die op de knieën liggende, zijne armen om de hals van eenen door hem overmeesterden leeuw heeft gekneld. Rondom twee leeuwen die een ram bespringen en twee panters op elkaar toeloopende, tusschen hen een runderkop, de geheele voorstelling omringd van vier randen of banden, twee in de vorm van gedraaid koord, de derde eene golvende, de vierde of buitenste wederom van een gedraaid koord. Aan den buitenkant op gelijke afstanden vier openingen, in twee die openingen de knoppen, waarmee de schijf op eenig ander voorwerp bevestigd is geweest.

31 maart 1864 [1] Romeinsche voorwerpen uit de nalatenschap van wijlen den heer S. H. VAN DER NOORDAA werden ook eenige overgenomen, van de vroegere bewoners van ons Vaderland afkomstig:

[2] eene zeer fraai gepolijste vuursteen BIJL, 12 dm. lang;

[3] een ruw bewerkte BAL van trachiet, 4 dm. in doorsnede;

[4] eene URNE van gebakken aarde, gevuld met verbrande menschenbeenderen, hoog 19 dm.;

[5] eene andere URNE, 18 dm. hoog, met de daarin gevonden brokken van eene bronzen HAARNAALD;

[6, 7, 8] nog een drietal URNEN met verbrande beenderen en

[9] overblijfsels van bronzen RINGEN enz.; de urnen van 10, 15.5 en 16 duim hoogte;

[10] twee KOMMETJES, 9 en 7 dm.;

[11] 4 POTJES van verschillende vormen, 6 5 tot 9.5 dm. hoog;

[12] een bekervormig VAATJE, 5.5 dm. hoog, en eenige brokstukken van potten.

[13] Al deze voorwerpen, met uitzondering welligt van de WIGGE, waren in 1837 op de oude begraafplaats te Deurne in Noordbrabant opgegraven;

[14] een paar trachietsteenen MORTIEREN met STAMPERS uit den omtrek van Deurne afkomstig en tot de reeds meermalen genoemde nalatenschap van wijlen den heer S. H. VAN DER NOORDAA behorende;

[15] zij vormen nu met de stukken die, ter zelfder plaats gevonden, in 1840 en 1841 door wijlen den heer P. O. G. GUYOT aan het Museum geschonken werden, een aanzienlijk geheel.

10 maart 1890 [1] evenzeer als de in zilver en haut-relief gedreven umbo of schildplaat, (Bas Empire, =de tijd van de door het leger aangestelde en vaak weer spoedig onttroonde of vermoorde soldatenkeizers.)

[2] Zoowel het steen- als het bronstijdperk zijn ruim vertegenwoordigd, terwijl de verzameling Germaansch aardewerk, waaronder vele urnen met de asch onzer Germaansche voorvaderen, tot de rijkste mag worden gerekend. Ook het Romeinsche glas- en aardewerk, urnen, enz.,

14 april 1929 [1] Een zeer mooi en merkwaardig stuk is de verguld zilveren Romeinsche helm, in de nabijheid van Deurne in de Peel gevonden.

[2] Ook zij de aandacht gevestigd op de groote belegstukken van zilver, welke op leder genaaid deel uitmaakten van een Romeinsch paardentuig. Deze stukken werden hiertelende uit den Rijn opgevischt.

25 augustus 1937 [1] Bij het verrichten van ontginningswerkzaamheden, welke onder leiding van de Nederlandsche Heide Mij. op het grondgebied der uitgestrekte Peelgemeente Deurne worden verricht, werd dezer dagen een skelet aangetroffen,

155 2 april 2013 Het volgende heeft betrekking op de zogenaamde "**Sierschijf van Helden**" die onder inventarisnummer GL 672 te vinden is in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Als datering wordt opgegeven na 100 BC, materiaal zilver, diameter 21 cm, vindplaats Helden.

160 [1] Verdere omschrijving: *Deze unieke schijf is afkomstig uit Thracië (het moderne Bulgarije en Roemenië) en werd gebruikt als sieraad. De sierschijf is gemaakt van zilver en vervolgens verguld.*

[2] De hieronder volgende beschrijving uit 1840 is **NIET** van de Sierschijf van Helden:

165 ~~Naar het berigt~~ Ik heb het berigt dat een landbouwer te Deurne Liessel in het bezit zoude zijn van een ~~oud~~ romeinsch zwaard en een goud schild welk in den peel zoude zijn uitgegraven, zeer betwijfeld, wijl ik er nooit iets van vernomen had. ook is mij bij onderzoek ~~verzekerd~~ gebleken dat er niemand iets van weet. waarschijnlijk heeft men dit verward met ?? het geen in de naburige gemeente Meyel heeft plaats gehad. ~~In het jaar 1807~~ men heeft ~~men~~ aldaar een goud schild gevonden.

170 voor eenige jaren te Meyel zijnde heb ik mij naar het huis van den toenmaligen burgemeester Goossens begeven om deze merkwaardigheid te zien. hij vertoonde mij een schild welk in den peel in het jaar 1807 omtrent vijf voeten onder ~~het onder~~ de oppervlakte van den grond ~~in den peel~~ bij gelegenheid eener turfgraving gevonden was, hetzelfde was van goud of althans zwaar verguld ~~gedreven werk~~, op hetzelfde waren hyroglyphen en andere figuren van leeuwen, tijgers &c gedreven, en had de vorm van een halve maan, veel gelekende naar een ringkraag zoo als de kapiteins der infanterie ~~voor ?~~ nog niet zeer lang geleden op de borst droegen.

175 [3] In het hoofdstuk THE SARMATIANS van het boek **Iranians and Greeks in South Russia** uit 1922 vinden we enkele overeenkomstige schijven op PLATE XXVII. Verrassenderwijze wordt de sierschijf van Helden daar ook opgenomen met als omschrijving *SILVER PLAQUE FROM RAERMOND (HOLLAND)*. *Rijks Museum, Leyden*. Zie voor een kopie van het gehele boek: [1922: Iranians and Greeks in South Russia](#) door M. Rostovtzeff.

185 p. 138 e.v.: Finally, the same style and the same main ideas appear in certain finds from Germanic lands. I am thinking of the phalarae from Raermond in Holland (pl. XXVII, 3), with a frieze of animals and a figure of Hercules strangling a lion which presents the same peculiarities - beardlessness, local costume - as the Hercules of Panagürishte; and of the famous cauldron from Gundestrup. I agree with Salomon Reinach and Drexel in attributing these monuments to a peculiar branch of art which they call Irano-Celtic: [...]

190 [4] De sierschijf stamt uit de collectie Guillon, en wordt blijkbaar ook in 1876 genoemd door B. Stark.

[5] Na een jaren durende briefwisseling, met maar één onderwerp: loven en bieden, werd het voorwerp in 1890 door het Rijksmuseum van Oudheden aangekocht tegen het toen exorbitant hoge bedrag van f1550,-.

195 [6] Een soortgelijke versie van de schijf in de vorm van een halve maan (lunula) komt ook in bovengenoemd boek voor als figuur 20.

200 2 april 2013 De **Peelhelm**, ook in het Museum van Oudheden, heeft als omschrijving: Deze verguld zilveren ruitershelm, een waar topstuk, is in 1910 gevonden bij het turfsteken in een voormalig moeras in de Peel. Het is in feite alleen de buitenkant van de helm, die oorspronkelijk opgebouwd was uit een ijzeren kap met een lederen bekleding. De helm lag helemaal uit elkaar na de ontdekking en is dan ook grondig gerestaureerd. De rechter wangklep, die verloren is gegaan, is aangevuld. De paradehelm is waarschijnlijk van een hoge officier geweest. Volgens een inscriptie op de helm maakte hij deel uit van de zesde ruitereenheid Stablesia, een eenheid die we ook uit de antieke literatuur kennen. Een tweede inscriptie geeft de naam van de maker en het oorspronkelijk gewicht van de zilverplaten. Bij de helm zijn resten van kleding en uitrusting gevonden, evenals een aantal muntjes. Die wijzen uit dat de uitrusting waarschijnlijk rond 319 na Chr. in het veen is geraakt. We weten niet

205 precies hoe de spullen in het moeras terecht zijn gekomen. Misschien is de eigenaar verdronken of was het een offer aan de goden.

Inventarisnummer k 1911/4.1-5, datering 319-323, plaats Deurne, afmetingen hoogte 28,5 cm, 359,9 gram

215 [1] Hierbij behoort de opmerking dat de op de helm zesde afdeling van de ruitereenheid niet in de antieke literatuur te vinden is, wel de eerste en tweede.

[2] Een belangrijk facet is het volgende:

Dergelijke tere voorwerpen kunnen de tand des tijds niet overleefd hebben zonder de

220 beste bescherming tegen weerinvloeden, rovers, e.d. Als je die "verstopt", dan heb je er een bepaalde bedoeling mee. Een verongelukte Romein in het moeras is uiterst onwaarschijnlijk. Immers bij een ongeluk van een vooraanstaand Romeinse officier zouden de nabestaanden en soldaten op zoek zijn gegaan naar de vermiste persoon. Men wist dan ook dat de vermiste persoon waardevolle voorwerpen bij zich had die men terug zou willen hebben. Men zou niet alleen het lijk, zonder kleren, gevonden en

225 meegenomen hebben. Een overval door anderen is ook onmogelijk, immers dan zou men alle waardevolle spullen hebben meegenomen, dat is ook het doel van rovers, nietwaar? Jammer dat ik het verhaal over verbrande hoeven niet kan verifiëren, omdat ik niet weet van wie, waar, wanneer. Want dat zou duiden op een paard, maar waarom dan geen

230 botten teruggevonden van het paard? De gevolgtrekkingen kunnen geen andere dan deze zijn: Een zeer hoge Romeinse persoon die zich klaarblijkelijk in de buurt bevond, vond het nodig zijn gehele militaire outfit te verstoppen of te verbergen als gave voor de goden. Rond 320 begon de Christianisatie ook hier, wellicht was dat de reden om

235 afstand te doen van de oude (heidense) oorlogsvoorwerpen en die in te ruilen voor een christelijk leven met bijbehorende kleren. Of ging de officier met pensioen en kon hij de kleren die bij zijn rang hoorden niet aan een even hoog geplaatste opvolger overgeven. Of is de persoon overleden en willen, kunnen en mogen de nabestaanden de attributen niet zelf dragen. Mijn vermoeden is dat de persoon werkelijk ook zeer vooraanstaand was. Dat duidt erop dat hij vermoedelijk in Trier gestationeerd was, want dat was toen het

240 regeringscentrum. Maar duidelijk is dat er destijds al vele nederzettingen, militair en civiel, langs de Maas lagen. De afstand schat ik op maximaal 20 km. Veel verdere veilige verbergplaatsen waren er niet in de buurt, want we mogen aannemen dat er geen

245 echte bewoning in de straal van 5 of 10 km rond de vindplaats is geweest, ook later niet. Wat kunnen we hieruit nu besluiten? De volledige uitrusting (van officier, paard en zeer waarschijnlijk ook knecht) is opzettelijk begraven in een zeer verlaten streek. Waarschijnlijk wist men dat de veenplanten er verder overheen zouden groeien en dat

250 de grondverstoring in zeer korte tijd niet meer waar te nemen was. Men zal ook wel gedacht hebben dat de voorwerpen daar tegen verwerking beschermd waren, wat maar gedeeltelijk waar is gebleken. Als de voorwerpen tijdelijk begraven waren, dan heeft de eigenaar geen gelegenheid gehad ze weer op te graven.

255 2 april 2013 De omschrijving van de **kantharos van Stevensweert**, die zich in het Museum het Valkhof in Nijmegen bevindt: *Stevensweert, eind 1ste eeuw voor - midden 1ste eeuw na Chr. zilver, deels verguld, h. 10,5 cm* Kantharos is de Griekse naam voor een kelkvormige drinkbeker met twee grote oren. Die

260 laatste ontbreken bij dit zilveren exemplaar, dat in 1943 of kort daarvoor is gevonden bij grindwinningen langs de Maas, ten noorden van Stevensweert. De uitbundige versiering op deze beker staat volledig in het teken van de wijngod Bacchus, die zelf heel vaak met een kantharos in de handen wordt afgebeeld. Op de voet en aan de bovenrand is de beker versierd met gestileerde bloem- en

265 bladmotieven. De decoratie daartussen is over twee zones verdeeld en van binnenuit in het zilver uitgedreven, zover zelfs dat de bladeren van de klimop- en wijnranken onderaan soms bijna lijken los te komen van de wand. Beide planten zijn aan Bacchus gewijd en keren terug in tal van voorstellingen van de god. In de zone daarboven zien we koppen van mythologische figuren, afgewisseld met

270 allerlei voorwerpen. Van de oorspronkelijk zes koppen zijn er twee verloren gegaan. De hele fries verbeeldt de wereld van de wijngod, maar over de precieze identificatie van de koppen zijn verschillende ideeën ontwikkeld. Onmiskenbaar is de karakteristieke kop van de bosgod Pan aan één kant van de beker, naast die van een bebaarde man met hoofddoek, hoogstwaarschijnlijk Bacchus zelf. De

275 ontbrekende kop rechts moet die van Hercules zijn geweest, vergezeld van zijn knots, boog en pijlkoker. Pan en Hercules verkeren vaak in het gezelschap van Bacchus, evenals de twee bacchanten (vrouwelijke volgelingen van Bacchus) aan de andere kant, ieder met een krans van klimopbladeren om het hoofd. De kop tussen hen in ontbreekt, op enkele restanten van een wilde haardos na, vermoedelijk die van een satyr,

280 eveneens een trouwe metgezel van de wijngod. Tussen de koppen zien we allerlei muziekinstrumenten als verbeelding van de feestroes waaraan iedereen zich overgeeft, en versierde stokken en boomtakken die de afgebeelde figuren in andere voorstellingen vaak in de hand hebben.

De beker is vermoedelijk gemaakt in het oostelijke deel van het Middellandse

285 Zeegebied. Een Romeinse eigenaar heeft hem meegenomen naar het noorden en daar is
hij, inmiddels beroofd van zijn oren, in de Maas beland. Na de ontdekking volgde
opnieuw een bewogen geschiedenis: in de jaren 50 van de vorige eeuw vormde de
'kantharos van Stevensweert' het middelpunt van een geruchtmakend proces tussen koper
en verkoper. Sinds 1961 is de beker in Nijmegen een museumstuk van uitzonderlijke
290 kwaliteit en betekenis.
Er zijn heel wat parallellen te trekken tussen de vondst van de Peelhelm en de
(her)ontdekking van de kantharos.
Het gaat in eerste instantie altijd om geld voor de vondst. Later blijkt dat het
voorwerp veel meer waard was, en gaan de oorspronkelijke vindsters/eigenaars
295 protesteren, omdat ze zich benadeeld voelden. Dat gold voor Smolenaars, maar ook voor
de bezitters van de kantharos.
Beide (helm en drinkbeker) zijn waarschijnlijk aanmerkelijk ouder (één of twee
eeuwen) dan de overige objecten rond man-en-paard. Ze waren dus tijdens als bezit
goed verzorgd en doorgegeven of verkocht. Dat laatste is het geval bij de kantharos
300 omdat een naam is doorgekrast. Beide hebben ook een gewichtsaanduiding (van het
zilver), wat erop wijst dat het object destijds al als uiterst waardevol werd
herkend.
Zowel door Evelein als Brom met zijn onderzoekers zijn (wetenschappelijke) uitspraken
gedaan die later niet houdbaar bleken. Zo is de afkorting van de naam op de helm
305 gewijzigd, maar is de laatste interpretatie nu de juiste? Een zogenaamd gedicht op de
kantharos werd later een Griekstalige gewichtsaanduiding.
Beide mooi bewerkte zilveren voorwerpen zijn uiterst zeldzaam, destijds wellicht
minder, want de nodige exemplaren zullen wel zijn omgesmolten.
Ook de verwerving door de musea, vooral de gretigheid waarop, is opmerkelijk. Maar
310 daarna is de nieuwsgierigheid verdwenen. Een verklaring moet zijn dat de
wetenschappelijke functionarissen niet de vindsters waren, zodat ze eigenlijk niet zelf
met de eer konden strijken.

Documenten en krantenartikelen met betrekking tot de sierschijf e.d.

315 5 april 1803 TOT SCHOUTEN CIVIEL: [...] *Jan Willem van de Mortel*, voor Deurne; *Carel Frederik Wesselman Jr.*, voor Mierlo; [...]

circa 1805: Tranchot-kaart van de Peel

320 [met dank aan Huub Kluijtmans! De kaart bevat enkele moderne wegen en kanalen ingetekend.]

25 augustus 1807 *Over het begraven der Dooden bij de Ouden.*

12 september 1813 ***Gemeenten Deurne en Liessel.***

325 1ste Lot. Art. 25. De 1/4 van de hierna volgende tienden, 1°. groote Klamptiend van Peelklamp, 1ste, 2de en 3de gedeelte, 2°. groote Klamptiend de Middelklamp, 1ste, 2de en 3de gedeelte, 3°. groote Klamptiend de Heijklamp, 1ste, 2de en 3de gedeelte, en 4°. Klamptiend van Dongen, herkomstig van de teutomische orde; de (helft van deze tienden behooren aan verschillende particulieren) een 1/4 aan de latijnsche school van Gemert en 1/4 aan het gouvernement. de 1/4 aan de domeinen toebehoorende is geschat op een
330 revenu van 924 fr. 78 c. en op een kapitaal van 23,119 fr. 50 c.
2de Lot. Art. 26. De helft van de Klamptiend van den Moesdijk, herkomstig als boven, (de 1/2 van deze tiend behoort aan den heer *Berenstein*, te Vugt), het aandeel aan het
335 gouvernement toebehoorende; is geschat op een revenu van 267 francs 90 cent. op een kapitaal van 6697 fr. 50 c.
3de Lot. Art. 27. De Klamptiend de Lijssel en 1/4 der tienden van het gehucht den Grooten Bottel en Valkenakker, herkomstig van de teutonische orde, (de 3/4 der
340 tienden van het gehucht den Grooten Bottel en Valkenakker behooren aan de amortisatie-kas; het aandeel aan de domein toebehoorende, is geschat op een revenu van 377 fr. 96 c. en op een kapitaal van 9449 fr. 0 c.

4 februari 1837 ***Deurne 3 Februarij 1837.***

Aan de Redactie van den Noord-Brabander.

345 Sedert acht dagen levert de gemeente van Deurne een bewijs op, dat ook dit gewest schatten in zich bevat, wat oudheid en geschiedenis betreft, gerust met de andere deelen onzes lands gelijk kan gesteld worden. De aandacht onzer Vaderl. geleerden wordt derhalve op het volgende gevestigd: waardoor zij mogelijk in de gelegenheid gesteld zullen worden, niet alleen om hunne collectien van antiquiteiten met
350 belangrijke artikelen te vermeerderen, maar ook om de geschiedenis met gewigtige bijdragen, dienst te bewijzen.
Door het corps offic. van het Regt. Huss. N°. 6 begonnen en door particulieren, in hoop van schatten te vinden, voortgezet, is men hier bezig, met het opdolven eener kamp of leger, of wel begraafplaats; denkelijk afkomstig, van eene door de Romeinen, uit de Ardennen verdreven, en hier, achter de moerasgronden der Peel, verscholene
355 volksstam. Verscheidene urnen of potten van verschillende grootte, allen met asch van verbrande ligchamen en kleine beentjes opgevuld, zijn reeds opgegraven; terwijl in sommige stukjes van metaal en gedeelten van wapenen gevonden zijn. Deze potten zijn door heuveltjes van differente hoogte bedekt, en die even als de potten, zekerlijk na het aanzien en rang, dat de aldaar begravenen bekleed heeft, in grootte en hoogte
360 hebben toegenomen. De pot is bijna gelijk eene kloot, eenigzins naar het boven- en benedeneinde ovaal toeloopende, terwijl ze aan het bovineinde eene schuins opslaande rand heeft, die genoegzaam dezelfde omtrek als de pot zelve zal hebben, en het deksel dat in evenredigheid der pot zeer klein is, sluit goed en schijnt digt bestreken te zijn. De grootste potten zullen eene diameter van 3 palmen hebben terwijl de kleinste
365 nauwelijks 1 a 1½ zullen reiken en de heuveltjes ook wel een verschil van bijna ééne el zullen opleveren, daar men er vindt, die schier 2 en anderen die meer dan vijf voeten hoog zijn. De potten zijn van potaarde (welke ook hier gevonden wordt) gemaakt, en toonen aan dat zij de kunst van draaijen reeds tot eene aanmerkelijke hoogte gebracht hadden.

370 P.
[elders nog:] - De aandacht onzer vaderlandsche geleerden en oudheidkundigen wordt op deze ontdekking, die tot aanwinst voor hunne verzamelingen, of tot opheldring der geschiedenis, van nut kan zijn, ingeroepen.

375 4 mei 1837 **NEDERLANDEN.**

- In het laatst uitgekomen nummer van het *Nederlandsch Magazijn* treft men een artikel aan over de *onlangs opgedolven urnen in Noord-Braband*. Hetzelve houdt hoofdzakelijk

380 in dat men onlangs in onderscheidene onzer dagbladen, berigten vond wegens het
opdelven van oudheden in de gemeente *Deurne*, provincie *Noord-Brabant*, en thans bij de
Redactie van boven gemeld magazijn eenige bijzonderheden nopens die opdelving zijn
385 ingekomen, voornamelijk hierop nederkomende: Een Ritmeester bij het regiment huzaren
n°. 6, bij eene vroegere gelegenheid, ontwaar geworden zijnde, dat eenige heuveltjes
op de Kempensche heide, bij opdelving, bleken grafheuveltjes te zijn, en urnen of
aschkruiken te bevatten, kwam op het denkbeeld, dat eenige dergelijke heuveltjes,
390 welke op de heide nabij *Deurne*, zijn tegenwoordig kantonnement, aanwezig waren, tot
dergelijke einden mogten gediend hebben en oudheden bevatteden. Met toestemming des
burgemeesters aldaar, hebbende doen graven, vond men vijf urnen of asch-kruiken,
welke bij opvolgende delvingen vermeerderden, en thans reeds het getal van vijftig te
395 boven gaan. Jammer is het, dat de landlieden, hiervan gehoord hebbende, ook van hunne
zijde aan het graven gingen, in de hoop om schatten te vinden; de door hen
opgedolvene urnen in stukken sloegen of beschadigden; groot was de teleurstelling
dezer lieden, toen zij in dezelve niets dan asch en eenige half vergane kennelijke
mensen-beenderen, als: schedels, ribben, dijbeenderen enz. vonden. Niet één penning
400 of muntstuk is opgedolven; alleen een stukje metaal, hetwelk men meent voor een
mondstuk van een blaasinstrument te moeten houden. De gevonden urnen zijn van
verschillende grootte, doch alle van nagenoeg ééne gedaante, sommige van deksels
voorzien. Het heide-veld, waarin de urnen gevonden zijn, is omtrent vier bunders
groot, de heuveltjes zijn vrij regelmatig, doch het geheel terrein schijnt tot
405 begraafplaats gediend te hebben, dewijl men ook urnen buiten de heuveltjes en op
eenigen afstand van dezelve heeft gevonden. De urnen zijn meestal met eene laag
houtschool bedekt; immers zoodra men deze vindt, is men zeker nabij eene urn te zijn.
Sommige zitten zoo hoog, dat men boven in de asch de vezelworteltjes der gewone heide
vindt; andere zijn dieper gevonden, doch op ongelijke diepte. De zelfstandigheid,
waaruit deze potten of urnen zijn zamengesteld, is glad, gedegen, en van eene donker
410 bruine kleur; geen verglaassel is op dezelve zichtbaar, noch eenig in- of opschrift.
Indien dezelve te *Deurne* vervaardigd zijn, alwaar thans nog twee pottebakkerijen
gevonden worden, dan moet men bekennen, dat deze kunst aldaar in 10 of 15 eeuwen
geene vorderingen gemaakt heeft; want deze urnen zijn zuiverder en gladder bewerkt en
met meer zorg behandeld dan thans geschiedt. De opgravingen worden op sommige plekken
415 nog voortgezet, doch men vindt in de urnen, zoo als gezegd is, niets dan asch en de
bovengemelde menschenbeenderen.

3 juni 1837 **HAARLEM, 30 Februarij**

415 Uit de gemeente *Deurne* (*Noord-Brabant*) wordt een berigt medegedeeld wegens het
ontdekken, in de nabijheid dier plaats, van een kampleger of wel begraafplaats; zoo
men denkt afkomstig van een ouden volksstam, die door de Romeinen uit de *Ardennes*
verdreven, willigt daar ter plaatse, achter de moerasgronden der *Peel*, eene veilige
wijkplaats zochten. De eerste ontdekking dier leger- of begraafplaats werd gedaan
420 door officieren van het in den omtrek gekantonneede regiment huzaren no. 6, en sedert
worden de opdelvingen door particulieren, in hoop van schatten te vinden, voortgezet.
Onder hetgeen tot dus ver gevonden is noemt men verscheidene urnen of potten van
verschillende grootte, allen met asch van verbrande lichamen en kleine beentjes
opgevuld; in sommige dier potten zijn, naar men meld, stukjes metaal en gedeelten van
wapenen gevonden. De genoemde potten zijn bedekt door heuveltjes van verschillende
425 hoogte, die, even als de potten waarschijnlijk naar het aanzien en den rang, welke de
daar begravene bekleed heeft, in grootte en hoogte hebben toegenomen. De potten zijn
van pot-aarde en goed gedraaid; de grootste hebben eene middellijn van 3, de kleinste
van ruim 1 palm; sommige heuveltjes zijn bijna 2, andere meer dan 5 voeten hoog.

430 3 oktober 1837 **OPENBARE VERKOOPING op het Buitenverblijf STIL GENOEGEN, aan den
Hoorn, nabij de stad Delft.**

Men is van meening om op Maandag den 9 October 1837 en volgende dagen, dagelijks, van
des voormiddags ten 10 ure af tot des namiddags ten 2 ure toe, ter plaatse
bovengemeld, in het openbaar te verkoopen: Een netten en zindelijken **INBOEDEL**,
435 bestaande in eenig Goud- en Zilverwerk, als: Gouden Ringen, Zilveren Lepels en
Vorken, dito Theekistje, Presenteerblikjes, een Ringkraag, een Degen met Zilver
Gevest en meer; [...]

440 24 juni 1838 [Necrologie van Maximilien Jacques de Man](#), directeur des archives de la
guerre et du bureau topographique

23 april 1839 **MUSEUM VAN OUDHEDEN TE LEIJDEN**

[...] Op de afdeeling der *Germaansche* en *Noordsche* oudheden nam, vooral in het afgelopen jaar, wederom tot in rijkdom en verscheidenheid van voorwerpen.

Door gunstige beschikking van het departement van Binnenlandsche zaken, werden ons een aantal urnen toegezonden, die kort te voren te Deurne, in Noord-Brabant, ontdekt waren geworden; en werd het aantal nog vermeerderd door de opbrengst eener opzettelijke daartoe verrijnde opdelving, door den burgemeester dier plaats, de heer van Riet, aan het Museum als geschenke gegeven.

19 september 1839 — **De heer C. R. HERMANS**

heeft in het *Provinciaal Dagblad* van dit gewest het volgend bericht doen plaatsen, wegens te *St. Michielgestel* gevonden Lijkurnen. «Sedert eenigen tijd kwam mij ter kennis, dat men te *Gemonde*, gemeente *St. Michiel-Gestel*, van tijd tot tijd, lijkurnen had uitgegraven. Den 10den dezer ging ik mij in persoon van de waarheid overtuigen. Ik vond aan de rivier de *Dommel* eenen akker, hooger dan de bijliggende landerijen, ongeveer 14 loopensen groot, genaamd de *Dommelakker*, beboorende aan den eigenaar van de *groote Wielsche Hoeve*. Bij dezen akker ligt een *Heilig Weiike*, aan twee zijden door de *Dommel*, en aan de derde zijde door eenen diepen met geen vaarboom peilbaren wiel bespoeld. Deze hoeve en erve behoorden, vóór de verkooping van den 7den April 1803, onder de dominiale goederen van den heer van *St. Michiel-Gestel*. *Gemonde* zelve is thans wel een kerkdorp, maar geen gemeente en behoort gedeeltelijk onder de gemeenten *St. Michiel-Gestel*, *Boxtel* en *Schijndel*. De oude kerk van *Gemonde*, welke in 1824 door eene nieuwe werd vervangen, droeg alle blijken van aloude stichting; men heeft zelfs wel eens gezegd, dat zij vroeger eene Romeinsche sterkte zou geweest zijn. Al deze omstandigheden doen ons vermoeden, dat *Gemonde* voorde prediking des Christendoms, een heilig oord geweest is, en dat deze *Dommelakker* en dit heilig weiike, betrekking hadden op de godsdienstige instellingen onzer vaderen gedurende het Heidendom; hetgeen nog daarenboven bevestigd wordt door den zoogenaamden *St. Maartens-cijns*, door de opgezetenen aan deze hoeve vroeger betaald, en door het cijnsmaat (een overblijfsel van een *doodenmaal* der heidenen). De landlieden verhaalden mij, dat zij omtrent 0. L. V. Lichtmis dezes jaars een pot hadden uitgegraven, waarin zij beenderen met asch en zand vonden; doch dat dezelve, zeer bros zijnde, aan stukken viel, waarom zij dien weder onder den grond groeven. Men berigtte mij verder, dat er sedert eenige jaren nog vijf dergelijke urnen waren uitgegraven. Zoo gaarne had ik handen aan het werk laten slaan, ten einde de overige lijkurnen welke er ongetwijfeld in den grond zitten, te bekomen, doch daartoe was geene mogelijkheid, omdat deze *Dommelakker*, sedert onheugelijke tijden bebouwd is, en daardoor met teelaardo, ter hoogte van ongeveer drie voet, is opgehoopt. Daar de landlieden onledig zijn om den akker uit te zanden, zoo ben ik met hen overeengekomen, dat mij al te vinden urnen tegen billijke belooning zullen worden afgestaan. In de papieren en transporten, tot de hoeve hehoorende, vond ik wel niets, dat mij het vroeger gebruik van den *Dommelakker* en het heilig weiike nader in het licht stelde, maar een stuk, betrekkelijk den *St. Maartens-cijns* en het cijnsmaat, waarvan wij boven spraken, is zoo gewigtig voor de geschiedenis der Heidensche godenleer, dat wij gelooven, eene wezenlijke dienst te bewijzen aan alle oudheidkundigen, met hetzelve in ons *Geschiedkundig Mengelwerk over Noord-Brabant*, in zijn geheel te plaatsen. Al onze geleerden, die over inlandsche oudheden geschreven hebben, merken aan, dat er geene provincie zoo rijk is in aloude overblijfsels of sporen van den voortijd, als *Noord Brabant* en verwijten ons dan tevens dat wij dezelve schandelijk verwaarloozen. Mogten wij dit verwijt weldra kunnen logenstraffen! Elk Noord-Brabander durf ik dus uitnoodigen, om mij alle bijzonderheden, die hun vreemd voorkomen mede te deelen, of al wat er van eenig gewigt gevonden wordt, te zenden. Vooral noodig ik de heeren Burgemeesters en Secretarissen der gemeenten uit, die ik in dank, elke billijke belooning, aan de bezitters of vinders van penningen, lijkurnen, steenen-strijdbijlen, enz., enz., gegeven, zal teruggeven; terwijl ik voor elken Romeinschen zilveren of gouden penning, in *Noord-Brabant* gevonden, het dubbelde van de innige waarde uitloof."

24 september 1839 **Lijk-Urn, een litt. hum. doct.phil. maget rector, en het Heilig Weiike te Gemonde.**

Het was in de eerste dagen der maand September. — Ik wilde de buitenlucht inademen; ik liep uit en zonder te weten waarheen, volgde ik onbezorgd de bogten der *Dommel*: zeer verwonderd toen ik mij verre van de stad verwijderd zag en mij in de nabijheid van het kerkdorp *Gemonde* (niet Gemeente, lompe lezer:) bevond, De werkzaamheden van den oogst maakten den *Dommelakker* levendig en zij vestigden mijne aandacht. —

- Eensklaps zag ik de kerklieden hunne taak vaarwel zeggen en eenen mij onbekenden
persoon, doch welke ik aan zijne kleeding voor een stedeling aanzag, omringen. De
510 nieuwsgierigheid deed mij ter plaatse naderen- De onbekende Heer stond met den rug
naar mij toe; ik mogt zijn aangezicht niet aanschouwen: hij was in levendig gesprek:
gapende en verbaasd stonden de landlieden hem aan te hooren. - Met gespannen aandacht
luisterde ik toe, en ik konde de volgende woorden vernemen:
- De Onbekende.* Sedert eenigen tijd kwam mij ter kennis, dat men te Gemonde, gemeente
515 *St. Michiels-Gestel* van tijd tot tijd lijk-urnen had uitgegraven. Heden kom ik mij
in persoon van de waarheid overtuigen: dit is voor de oudheidkunde en de antiquarii
eene belangrijke ontdekking en mijn heilige pligt is daaraan kenbaarheid te geven; de
wetenschap vordert het, en ik, ik streef na de onsterfelijkheid; alom wil ik de
520 vinding der Lijk-Urnen bekend maken: ik weet mijne denkbeelden in het latijn en
nederduitsch goed en gemakkelijk op het papier te brengen.
- Een Boer.* Wasseet dieen heer?
Een Ander. Hij spricht latijn net as de Stedenten te Gestel.
Een Derde. Menheer, ge mot es nie kwaolik nemen, maore enen boer kan bij ons gein
laotijn sprëeken.
- 525 *De Onbekende.* Ik spreek, mijne goede vrienden, geen latijn, doch noemde slechts het
woord latijn. - Ik wilde u vragen of gij hier Lijk-Urnen hebt opgegraven?
De Boer. Nee-je Menheer, die zën hier op de gemeente nie.
De Onbekende. Gemonde is niet eene gemeente, beste vriend, het is een *kerkdorp* en
530 behoort gedeeltelijk onder de gemeenten *St. Michiels-Gestel, Boxtel en Schijndel.* -
Maar versta me wel, *Lijk-Urnen*, zijn vassen, anders gezegd een soort van potten waarin
onze voorvaderen, eeuwen herwaarts, de asch en ook de beenderen hunner bloedverwanten
of vrienden na den dood bewaarden - hebt gijl. zulke lijkpotten niet hier gevonden?
De Boer. Nee-je Menheer, ze begraoven hier de dooijen in kieslen op 't kerkhof.
De Onbekende. Mijn beste vriend, je verstaat mij niet. Hebt gij ook hier in 't land
535 met spaden een of meerdere potten geraakt?
De Boer. Dakkes weet nie.
Een Andere. Meugelik spricht die-en heer van die-en pot van Peer die we bij zen heujs
hebben gebrooken met werken bij het heilig wëekke.
Een derde. Toen i nog schaovergoeijing hee willen hebben voor de pot en de soep en de
540 beinen die er in waoren,
- De Onbekende die in zijne tevredenheid van geslaagd te zijn in zijne veldontdekking,*
de laatste woorden niet goed verstaan schijnt te hebben. Waren er beenderen in die
urn, vaas of pot?
- 545 *De Boer.* Jao, Menheer, maoi 't is al laong afgemaakt - Peer wou toen porces verbaol
laoten maaken; toen hebben wet afgemaakt! Zoueze ons daor nou nog wat voor kunnen
doen?
De Onbekende. Het ware zeker voorzigtig geweest eene zoo merkwaardige opgraving door
een proces verbaal te doen constateren; dan had men een en ander stelligs daaromtrent
550 kunnen weten.
De Boer. Menheer is sekker avokaot of van de heeren uit den Bosch; maor 't is aolles
afgemaakt en uit de werreld.
De Onbekende. Dat grieft mij... (*zich bedenkende*) Intusschen trachten wij te hooren
hoe die urn was. - Beste vriend, hoe zag er die Lijk-Urn uit?
- 555 *De Boer.* As minheer 't maar nie aangift.
De Onbekende. Wel neen - gij hebt niets laakbaar's gedaan - Gij waart niet met de
wetenschappelijke oudheid bekend en men kan u dus niet ten kwade duiden, dat gij het
belangrijke overblijfsel der voorbijgevolgene eeuwen niet gespaard hebt. Doch, zeg
mij, ik bid u, hoedanig was die gebroken pot?
- 560 *De Boer.* Beh ge zaauwd zeggen! ... 't Was ene pot met twee aoren - zonne breuinne
pot, geel van binnen, krek ene p.. pot...
De Onbekende in vervoering, zonder op de woorden van den Boer te letten. Twee ooren!
dat is Romeinsch! Geen twijfel meer! O heilige ijver! - *Dank mijne neiging voor de*
studie, die mijn grootste geluk op de aarde uitmaakt! twee ooren! ja! dat is
565 Romeinsch! - Wanneer gijl. wederom *Lijk-Urnen* of *steenen Strijd-Bijlen* vindt, kom dan
bij mij! (*meer en meer verrukt.*) Voor u zij welzijn, fortuin! voor mij
onsterfelijkheid! onsterfelijkheid! Om 's Hemels naam breng mij de overblijfselen der
oudheid, die gij zoudt kunnen vinden! ontruikt ze aan de verdelging! O! Ik bid u, dat
niets verloren ga!
- 570 Zich zelven niet meer meester trad hij eenige passen achterwaarts vol verrukking en
gebaarden, en, als iemand met de regelen der uiterlijke weisprekenheid goed bekend,
den toon der redevoering van den kansel aannemende:
„Al onze geleerden," zegt hij plegtig, „die over inlandsche oudheden geschreven

575 hebben, merken aan, dat er geene provincie zoo rijk is in aloude overblijfsels of
sporen van den voortijd, als Noord-Braband en verwijten ons dan tevens, dat wij
dezelve schandelijk verwaarloozen. Mogten wij dit verwijt weldra logenstraffen! Elk „
Noord-Brabander durf ik dus uitnoodigen, om mij alle bijzonderheden, die hun vreemd
voorkomen mede te deden, of al wat er van eenig gewigt gevonden wordt, te zenden.
580 Vooral noodig ik daartoe de heeren Burgemeesters en Secretarissen der gemeenten uit,
die ik in dank, elke billijke belooning, aan de bezitters of vinders van penningen,
lijk-urnen, steenen strijdbijlen, enz. enz., gegeven, zal terug geven, terwijl ik
voor elken Romeinschen, zilveren of gouden Penning, in Noord-Braband gevonden, het
dubbelde van de innige waarde uitloof."

585 En eensklaps: *nu vlieg ik mijne ontdekking in ons geschiedkundig mengelwerk over
Noord-Braband en in alle jaarboeken der wetenschap verhalen.* — En, men hield hem
terug, men vroeg hem waar de potten gebracht moesten worden voor zoo veel gelds ...
doch hij snelde voort: alleen de woorden *ik litterarum humaniorum doctor,*
philosophiae magister et rector kwamen nog tot mijne ooren.

590 De snelle gang van den vervoerden Oudheidkenner liet mij niet toe met hem in gesprek
te treden: ik wilde hem opmerkzaam maken dat hij in zijne verrukking *den gebroken
POT van Peer* voor eene Romeinsche LIJK-URN hield en de *beenderen van zijne soep* voor
beenderen van onze voorvaderen.

595 De boeren stonden verstomd — en ik te lagchen. — Ik keerde terug stadwaarts en
meermalen hoorde ik nog de woorden *Lijk-Urnen* en *Steenen-Strijdbijlen* in de lucht
weergalmen.

Eenige dagen na dit voorval, las ik in het provinciaal Dagblad van 17 September dat
C. R. HERMANS (?) te Gemonde de opgraving van Lijk-Urnen ontdekt had. B. M.

600 26 september 1839 **Ik lees in het Prov. Dagblad van Noord-Braband,**
van den 17 dezer No. 75 een artikel over *Lijk-Urnen te St. Michiels Gestel ontdekt.*
De aankondiging dier ontdekking en de bepaalde aanwijzing van de plaats kan haar nut
hebben en verdiende als zoodanig kortelijk aangeteekend te worden in zoodanige
schriften als welke ten doel hebben alle de omstandigheden en bijzonderheden te
605 verzamelen, welke tot de kennis onzer landstreek kunnen bijdragen, doch de ontdekking
schijnt mij niet zoo belangrijk en zeker niet zoo nieuw toe, dat dezelve bij den
oudheidkenner en oudheidminnaar, een vreugdekreet kon doen opgaan, welke door de
geheele Provincie moest weêrgalmen.

610 Indien het de eerste ontdekking van dergelijken aard in het aangewezen oord ware, zou
ik de geestdrift van den schrijver toejuichen, en ik zou zeer gepast vinden, dat men
het publiek op die gebeurtenis aandachtig maakte, om de navorschingen aan te
wakkeren, doch nu moet ik dien schrijver opmerken dat de ophef die hij van zijne
ontdekking maakt, hem blootstelt aan de verdenking dal hij met den toestand van onzen
grond en de daaruit gedane opgravingen niet zeer juist bekend is, vooral wanneer ik
hem hoor zeggen, dat de door hem waargenomene bijzonderheden *hem doen vermoeden* dat
615 *Gemonde* vóór de prediking des Christendoms een heilig oord is geweest enz. Immers is
het reeds meer dan genoeg bekend en wordt het hier en ginds in onderscheidene
schriften gevonden, dat *St. Michiels Gestel* en omliggende gronden klaarblijkelijk tot
verblijf of standplaats der Romeinen gestrekt hebben; het is dus geen enkel vermoeden
uit des schrijvers waarnemingen geboren, maar het is eene zaak van algemeene
620 bekendheid. Er zijn aanduidingen genoeg dat de oude kerk van Gemonde lang voor het
Christendom bestond en er zijn te veel overblijfselen voorhanden om dat punt te
betwijfelen.

625 Maar buiten en behalve dat de ontdekking mij zoo belangrijk niet voorkomt, dat
dezelve door eenen kenner als een wonder behoort te worden uitgekreten, is de gedane
opgraving mijns erachtens door de opsporingen van den schrijver geenszins voldoende
bewezen noch tot duidelijkheid gebracht. Niets toch vind ik hetwelk mij waarborgt dat
daar werkelijk *Lijk-Urnen* gevonden zijn: het eenige wat deschrijver ons leert, is
dal de landlieden daar *ééne pot met beenderen, asch en zand* gevonden hebben, en dat
men sedert eenige jaren nog vijf dergelijke Urnen heeft opgegraven. *Dergelijke Urnen.*
630 Welke Urnen? dat zegt de schrijver ons niet en volgens hetgene ons wordt kenbaar
gemaakt kan het gevondene even zoo zeer eene verleerde *hazen-partij* geweest zijn, als
eene Romeinsche *Lijk-Urn*. Wat hier van het meeste belang was te weten, namelijk de
vorm van den pot, de wijze van sluiting, de kleur der aarde of ander zamenstelsel, de
diepte waarop de pot gevonden is enz. schijnt de schrijver niet onderzocht te hebben,
635 en hij neemt op dat gezegde al aanstonds aan dat het Urnen waren , want hij zegt dat
men nog vijf dei gelijke Urnen gevonden heeft, en tevens dat die Urnen *Lijk-Urnen*
zijn, zoo als uit het opschrift van hel artikel blijkt. Mij is het, uit hetgene de
schrijver ons mededeelt, volstrekt niet bewezen, noch dat die potten Urnen zijn, noch
dat het *Lijk-Urnen* zijn. Ik neem zulks te minder gereedelijk aan, omdat de opgave van

640 de landlieden dat zij *beenderen asch en zand* daarin bevonden hebben, mij zeer
verdacht voorkomt eerstens wel omdat *asch en zand of aarde* niet zoo aanstonds te
onderscheiden zijn, vooral door onbedrevene landlieden die het voorwerp zekerlijk met
645 weinig zorg en opmerkzaamheid onderzocht hebben; en ten tweede omdat de bevinding van
beenderen in eene *Lijk-Urne* vreemd is, althans zouden alle de omstandigheden tot den
pol en de beenderen betrekking hebbende, naauwkeurig moeten geconstateerd zijn om in
hel oog der wetenschap eenige waarde te hebben; want het is toch bekend dat de *Urnen*
welke dienden tot bewaring der asch van verbrande lijken, de eigenlijke *Lijk-Urnen*,
welke men wel moet onderscheiden van de *Urnen* of liever *Vazen* waarmede de grafkelders
650 versierd werden, naar boven meestal kegelvormig bijliepen en slechts eene naauwe
opening hadden, zoodat het niet wel mogelijk zou zijn beenderen daarin te brengen.
Het bewaren van beenderen in eenen Pot kan zeker plaats gekregen hebben, doch dan
behoort er meer toe dan hetgeen de schrijver te weten gekomen is, om het er voor te
houden dat die pot met beenderen eene *Romeinsche Urne*, en wel eene *Lijkurne* is. –
655 Wanneer men daadzaken waarneemt om dezelve op te nemen als bijdragen tot de
geschiedenis, en de beschrijving daar van wil doen strekken om die daadzaken voor
vergetelheid te betuigen en tot de nakomelingschap over te brengen, dan behoort men
eerst en vooral in zijne opgave duidelijk en omstandig te zijn, bij gebreke daarvan
is het beter tot nader onderzoek, nadere ervaring, en nadere opheldering te zwijgen
660 en bij het publiek niet met onvoldragene vrucht te voorschijn te komen; doch ten
tweede moet men in de afleidingen uit die daadzaken voorzigtig en oordeelkundig te
werk gaan, ten einde geene gewaagde stellingen en gissingen veld te doen winnen en
wanbegrippen in geschiedkundige werken te consigneren, want het ligt in den aard der
zaken dat de oudheid langzamerhand aan de oordeelvellingen der schrijvers meerder
gewicht bijzet en dal na verloop van tijd zijne afleidingen voor waarheden worden
665 aangenomen, en dikwerf bij gebrek aan beter, voor zoodanig moeten worden ingenomen.
De schrijver van bedoeld artikel duide mij deze aanmerkingen ten goede; hetzelfde
houdt mijns inziens wat de verhaalde opgraving betreft niets opmerkelijks in, althans
niets dat genoeg tot klaarheid is gebracht om van nut te zijn voor onze geschiedenis,
en de gevolgtrekkingen zijn te gewaagd om niet gevaarlijk te zijn en mitsdien
670 schadelijk voor de zuiverheid en opregtheid welke iedere geschiedenis behoort te
kenmerken. Ik vermeen deze aanmerkingen te eerder te moeten doen, omdat het mij uit
het artikel blijkt dat de schrijver, die ik de eer niet heb te kennen – trouwens het
is ieder geleerde niet gegeven eenen Europeschen naam te hebben, – ook onder handen
heeft een *Geschiedkundig Mengelwerk over Noord-Brabant*, en het mij van hel hoogste
675 belang voorkomt dat hij zich wachttte van in dat werk zoo ligtvaardig daadzaken en
gevolgtrekkingen te stellen
Een tweede raad welke ik aan den schrijver geve, is deze: dat zijne schriften zoo
zeer den schijn niet mogen hebben van veeleer te moeten strekken tot treeft zijner
eigene roemzucht dan wel tot gedenkstuk der geschiedenis. De omslagtige beschrijving
680 zijner waarneming (eigenlijk op niets anders neerkomende dan op de mededeeling dat
*eenige landlieden hem gezegd hebben eenen pot met beenderen, asch en zand gevonden
te hebben op den Dommelakker, nevens het Heilig weike te Gemonde*) en de uitbazuining
van zijnen warmen ijver voor de oudheidskennis in onze provincie, zoodanig dat bij
alle Noord-Brabanders tot zoeken, graven en delven oproept met belofte van de vrucht
685 van hunne navorschingen te beloonen, zoo doende zijn geld tot prijs stellende en
belangloosheid en geldsopofferingen ten toon spreidende, zijn zeer geschikt om de
Lezers te doen denken dat de schrijver vermeend heeft door zijne waarneming en de
mededeeling daarvan eene aanzienlijke dienst bewezen te hebben en in de vervaardiging
der geschiedenis onzer provincie eene hoofdrol te spelen.
690 v. v. v.

14 maart 1840 **MUSEUM VAN OUDHEDEN TE LEIJDEN.**

[...] Van den heer S. H. van der Noordaa, te Dordrecht, twee tufsteenen vijzels met
stampers, in den omtrek van *Deurne* in Noord-Brabant opgedolven; zijnde deze de eenige
695 voorwerpen van die soort welke het Museum bezit, en die, voor zoo verre ons bekend
is, elders nog niet zijn voorgekomen. De nabijheid van de uitgebreide begraafakkers
aldaar, in de heide voor een paar jaren ontdekt, geven veel waarschijnlijkheid aan
het vermoeden dat èn die vijzels, èn de urnen die in zoo grooten getale in dien
omtrek voorkomen, tot denzelfden volksstam behooren, en leveren alsdan eene
700 allerbelangrijkste bijdrage tot de kennis van het huiselijk leven der oude
Germaansche volken, van wier huisraad, behalve in het noordelijk Europa, betrekkelijk
zoo weinig meer is overgebleven.

17 april 1840 **[Bijzondere correspondentie]**

705 No 2 'S Hertogenbosch 17 April 1840

Naspeuringen naar de Peelhelm: De sierschijf van Helden

Afdeeling Kunsten en Wetenschappen
Bijzondere Correspondentie

710 Aan mij zijn eenige vraagpunten opgegeven, tot welker beantwoording UWEG welligt in de gelegenheid zal zijn, en waartoe ik de eer heb, deszelfs goede diensten in te roepen, zijnde de vraagpunten de volgende:

Gemeente Asten

715 1°. Op de grenzen dezer gemeente, naar de zijde van het dorp Meyel, ligt een Willebrordspuit; waarvan heeft deze put den naam gekregen?
2°. Is de put met gebakken of levenden steen opgetrokken?
3°. Ligt daar omstreeks een kapel aan den H. Willebrord gewijd?
720 4°. Welke wonderdadige of genezende kracht wordt aan het water van dezen put toegeschreven, en ter genezing van welke kwalen wordt dat water gebruikt?

Gemeente Bakel

725 1°. Blijkens de kaart van Verhees, ontspringt de kampsche loop bij den Enschydse of booze put; waarvan wordt die put zoo genoemd?
2°. Is de put met gebakken of levenden steen opgetrokken?
730 3°. Welke vreemde kracht wordt aan het water van dezen boozen put toegeschreven?

Gemeente Aarle-Rixtel

730 1°. Op de kaart van Verhees komt voor wolffput, niet ver van het riviertje de Aan Den Heere District Commissaris van het 3de District 1ste Gedeelte.

Bakelsche Aa, is dit eene gemetselde put of slechts een wel?

735 2°. Welke volksoverleveringen zijn er in omloop, die den oorsprong van deze benaming zouden doen kennen?
3°. Wordt van het water van deze wolffput eenige vreemde kracht toegeschreven?
4°. Wie is thans de bezitter van het Guldenhuis en waarom wordt dat gebouw zoo genoemd? Is het of was het vroeger een kasteel?
740 5°. Bestaan er nog overleveringen in den mond des volks wegens de Tempelheeren en de Ridder van Maltha, die te Rixtel gewoond hebben?

Gemeente Helmond

745 Binnen die gemeente bestaat een klokkenspel, en voor de geschiedenis der Klokkengieterijen en der Toonkunde wordt het van belang geacht te vernemen:

1°. Wanneer hetzelve het eerst is daargesteld?
2°. Wie de maker er van is en op wiens kosten dit heeft plaats gehad?
3°. Uit hoeveel klokken hetzelve bestaat?
4°. Welke gedeelten van het uur door dat klokkenspel, /behalve door het uurwerk/ worden aangekondigd?
750 5°. Of hetzelve ook bespeeld wordt, zoo ja, op welke dagen der week?
6°. Door wie de klokkenist wordt betaald, en hoe groot zijne bezoldiging is?
7°. Of dat klokkenspel vele kunstwaarde heeft, of in vervallen staat verkeerd?

Gemeente Deurne en Liessel

755 Volgens medegedeelde berigten bezit een landbouwer aldaar van de Mortel genaamd, een Romeinsch zwaard en een gouden schild, welke in de Peel zoude zijn uitgegraven.
1°. Is dit werkelijk zoo, en, in dat geval, wanneer en waar ter plaatse heeft hij dat zwaard en dat schild gevonden?
760 2°. Zoude er gelegenheid zijn, om dezelve voor de verzameling van Oud en zeldzaamheden van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen aantekopen?
3°. Zoo ja, tot welken prijs?
4°. Wanneer de eigenaar tot den verkoop niet mogt kunnen besluiten zoude hij dan die voorwerpen, tegen bewijs, ter beoordeeling en afteekening willen overmaken?
765 5°. Is er gelegenheid om nog eenige der aldaar onlangs gevonden lijkurnen of andere aldaar opgegravene merkwaardigheden te koopen?
6°. Hoe is de benaming der plaats waar die urnen opgegraven zijn?
Op de welwillendheid UWEG rekenende, zal het mij aangenaam wezen, die vraagpunten zoo nauwkeurig mogelijk opgelost te zien.
770 UWEG gelieve de verzekering te ontvangen en mijner bijzondere hoogachting en onderscheiding.

BV?denteegen [?]

12 mei 1840 [brief aan de burgemeester van Deurne]
775 Burgemeester van Deurne Liessel Helmond, den 12 Mei 1840

De Heer Gouverneur dezer provincie (waarschijnlijk door het bestuur van het
genootschap ter bevordering van wetenschappen en kunsten in Noord Brabant daartoe
aangezocht) heeft mij een groot aantal vraagpunten ter beantwoording opgegeven
780 betrekkelijk oudheden in mijn District.
deze vragen, voor zoover zij de gemeente Deurne Liessel betreffen zijn de navolgende:
volgens een medegedeeld bericht zoude een landbouwer van de Mortel genaamd, een
romeinsch zwaard en een goude schild bezitten, welke in den peel zoude zijn
uitgegraven.
785 1°. Is dit werkelijk zoo? en in dat geval, wanneer en waar ter plaatse heeft men dat
zwaard en schild gevonden?
2°. Zoude er gelegenheid zijn om hetzelfde voor de verzameling van oud en
zeldzaamheden van het provinciaal genootschap van kunsten en wetenschappen
aantekopen?
790 3°. Zoo ja, tot welken prijs?
4°. Wanneer de eigenaar tot verkoop niet mogt kunnen besluiten, zoude hij dan die
voorwerpen tegen bewijs ter beoordeeling en afteekening willen overmaken?
5°. Is er gelegenheid om nog eenige der aldaar onlangs gevonden lijkurnen of andere
aldaar opgegraven merkwaardigheden te koop?
795 6°. Hoe is de benaming der plaats waar die urnen opgegraven zijn?
Een eenigzins spoedig antwoord op deze vragen zal mij aangenaam zijn
D Distr.

29 juni 1840 O?boeking van het kadaster, sommige liggen in veele boekjes thuis,
800 vergeten kleine ?atjes, verwarring, dit zoude kunnen voorkomen wor wanneer de wet
van de perceelsgewijze legger in het transport wierd aangehaald. -

29 juni 1840 **Provinciaal Bestuur RANB 17 inv. nr. 12419**
n° 1
805 Missive van 17 april 11 n° 8. / Antwoord op de missive van
afdeeling kunsten en wetenschappen / 17 april 11 no 8.

Helmond den 29 Juny 1840.

810 [Aan den gouverneur]
Bij de aangehaalde missive/missieve heeft UWEG mij eenige vraagpunten betrekkelijk
oude monumenten die zich in sommige gemeentens van mijn district/District zouden
bevinden, ter beantwoording opgegeven. Eenige dezer vraagpunten zoude ik dadelijk
hebben kunnen beantwoorden, [doch] tot het bekomen van inlichtingen heb ik de
815 gelegenheid mijner rondreize waar genomen, als wanneer de leden van den raad
vergaderd zijnde, ik vermeende beter te kunnen geïnformeerd worden. Ik zal de volg
orde in acht nemen, zoo als zij in uwe missive voorkomt.

Gemeente Asten

820 [1] Sommige leden van den raad hadden wel ooit van de St. Willebrordspuit horen
spreken, doch niemand wist mij de plaats op te geven alwaar zij zich zoude bevonden
hebben. Zeker is het dat zij sedert menschen geheugen niet meer bestaat. Even op of
aan de limietscheiding van Deurne Liessel en Meyel staat eene steene paal die nog
825 heeft dan moet dit op het territoire van de gemeente Meyel geweest zijn, voor het
overige wist men er niets van te zeggen.

Aan Z. E. den Heere Staatsraad
Gouverneur der provincie NoordBrabant

830 [2] men heeft wel ooit van eene St. Willebrord put horen spreken, en deze benaming is
hier nog zeer wel bekend, doch niemand heeft er eene put bekend. Er staat een steene
paal die den naam van Wilbertspuit draagt, even op of aan de limietscheiding tusschen
Deurne en Meyel als er eene put geweest is, dan moet dit op het meylsche territoire
835 zijn. voor het overige heb ik er niets van kunnen ontdekken. -

Gemeente Bakel.

[1] de naam van boze put was bij de meeste leden van den raad niet onbekend, doch de juiste plaats wist men niet aan te geven. een oud man van omstreeks tachtig jaren had van zijne voorouders gehoord dat de boze put eene kleine laagte, vennetje of kuil ~~boven in den peel was~~ was ~~boven in den peel~~, ter grootte van omstreeks twee nederlandsche roeden, gelegen boven in den peel naar Venrooy achter eene streek bekend onder den naam van de Putten. in zijne jeugd waren de schaapsherders gewoon bij groote droogte hunne schapen aldaar te drenken. In deze streek der meyery verstaat men onder den naam van putten veelal laagtens of kuilen in de heide/heiden of gebroektens, zonder dat hiermede gemetselde putten bedoeld worden. het is bijna zeker dat er nooit geene gemetselde put in den peel bestaan heeft.

[2] sommige leden van den raad hadden wel ooit van den bozen put horen spreken, maar niemand wist te zeggen waar dezelve gelegen was. een lid herinnerde zich dat een klein vennetje, laagte of kuil in de heide, ter grootte van omstreeks twee nederlandsche roeden, gelegen in den peel achter de zoogenaamde putten de naam van put of booze put draagt. zoo veel is zeker dat er geen gemetselde put, bij menschen geheugen en waarschijnlijk ook nooit bestaan heeft. -

Gemeente Aarle-Rixtel.

[1] Wolfspuut is een gehugt of liever kleine buurtschap onder Aarle gelegen op de grenzen van Bakel, naast het goed Schipstal. volgens eene oude overlevering zoude er eertijds een wolf in de put alhier gesprongen en doodgeslagen zijn, waarvan de naam ontleend is.

De eigenaar van het Guldenhuis is Albert Bots te Helmond, de hogere muuren dan die van een gewoon huis, schijnen aan te duiden dat het in vroeger jaren een soort van kasteeltje moet geweest zijn.

na bij de afgebrokene kerk van Rixtel bevindt zich eene boerderij, die van de Tempeliers afkomstig naderhand en wel tot aan de omwenteling van 1795 door de ridders van Maltha bezeten is, waarvan nooit een enkele ridder te Rixtel gewoond heeft. deze hoeve is in 1818 door het bestuur der domeinen aan een boer verkocht.

[2] Wolfspuut is een gehugt onder Aarle gelegen, op de grenzen van Bakel. hetzelfde bestaat uit vier huizen. volgens eene overlevering zoude er een wolf in eene put alhier gevangen zijn waarvan de naam ontleend is. -

Guldenhuis behoort aan ? Albertus Bots, in het zelve is eene door hem katoenspinnerij gevestigd die in verval is. het huis hoewel onder den naam van kasteel van rixtel bekend is, eenigzins hooger dan een gewoon huis, en diende in vroeger tijd tot verblijf van de Heeren van Rixtel, eertijds eene zeer belangrijke heerlijkheid van de ridders van maltha blijkt alleen dat zij hier tot regte eene hoeve hadden, die naderhand aan het domein is overgegaan en in 1808 aan een pad?lies is verkocht geworden.

Gemeente Helmond.

Er bestond te Helmond een elendig klokkespel van elf klokjes, welk nu onlangs door een ander vervangen is. de klokjes van het vorige zijn door den klokkengieter Fritsen te Aarle in ruiling overgenomen. ik heb niet kunnen ontdekken wanneer het vorige klokkespel is daargesteld, doch het moet zeer oud geweest zijn. de klokjes droegen geene kenmerken hoegenaamd noch van derzelve maker, noch van het jaargetal waarin zij gegoten zijn.

Gemeente Deurne Liessel.

~~Naar het bericht~~ Ik heb het bericht dat een landbouwer te Deurne Liessel in het bezit zoude zijn van een ~~oud~~ romeinsch zwaard en een goud schild welk in den peel zoude zijn uitgegraven, zeer betwijfeld, wijl ik er nooit iets van vernomen had. ook is mij bij onderzoek ~~verzekerd~~ gebleken dat er niemand iets van weet. waarschijnlijk heeft men dit verward met ?? het geen in de naburige gemeente Meyel heeft plaats gehad. ~~In~~

~~het jaar 1807~~ men heeft ~~men~~ aldaar een goud schild gevonden. voor eenige jaren te Meyel zijnde heb ik mij naar het huis van den toenmaligen burgemeester Goossens begeven om deze merkwaardigheid te zien. hij vertoonde mij een schild welk in den peel in het jaar 1807 ~~met~~ trent vijf voeten onder ~~het onder~~ de oppervlakte van den grond ~~in den peel~~ bij gelegenheid eener turfgraving gevonden was, hetzelfde was van goud of althans zwaar verguld ~~gedreven werk~~, op hetzelfde waren hyroglyphen en andere figuren van leeuwen, tijgers &c gedreven, en had de vorm van een halve maan, veel gelekende naar een ringkraag zoo als de kapiteins der infanterie ~~voor?~~ nog niet zeer lang geleden op de borst droegen. de Heer van Keerbergh, destijds sousprefet te Cleef, had dit stuk mede naar Parijs genomen en na zijne terugkomst, volgens zeggen

van den Burgemeester veel geld voor geboden, doch men was het over den prijs niet
905 eens kunnen worden. -
Er zijn te Deurne geene lijkurnen meer verkrijgbaar. de Heer burgemeester zoude ~~door~~
trachten ~~er~~ door graving er nog te krijgen, welke hij alsdan, indien dit gelukken
mogt gaarne zoude afstaan. -
910 De Districts Commissaris / DD.
Wesselman.

1 oktober 1840 [...] Alzoo bezit het Noord-Brabandsch genootschap reeds urnen van
drie Heidensche begraafplaatsen, als: van Deurne in 1837, van Genderen in 1839 en
915 van Gemonde in 1849 gevonden. [...]

26 januari 1841 **MUSEUM VAN OUDHEDEN TE LEYDEN.**
[...] Bij de afdeeling der Germaansche en Noordsche oudheden, van den Generaal Majoor
Rottiers, aan wiens ijver en zorg het Museum het bezit van zoo vele Grieksche
920 kunststukken te danken heeft, een bronzen Goden-beeldtje, in den omtrek van Aken
gevonden.

Van den heer P. O. P. Guyot, te Nijmegen, eene allerbelangrijkste verzameling van
bronzen en andere voorwerpen bij Deurne, in de provincie Noord-Braband, opgedoken, en
die voor het grootste gedeelte door den heer Ritmeester Baron van Voorst
bijeengebragt, en aan den heer Guyot afgestaan waren. Door deze aanzienlijke
925 aanwinst, vereenigd met de urnen en andere voorwerpen, waarvan wij in onze vorige
berigten (*Staats-Courant* 1838 en 1839) gewaagden, is het Museum thans in het bezit
gesteld van de voornaamste en zeldzaamste stukken, die bij de ontdekking te Deurne
gedaan, voordien dag zijn gekomen, en die, langs verschillende wegen, eindelijk
930 wederom bij elkander gebragt, een geheel vormen, dat tot de kennis van een der oude
volksstammen, die vroeger ons land bewoonden, eene zoo onverwachte als aanzienlijke
bijdrage leveren kan. In den *Konst- en Letterbode* 1838, Mei. pag. 379-395, zijn de
meeste der voorwerpen door den heer Conservator Dr. Janssen, beschreven. [...]

De belangrijke oudheidkundige ontdekkingen bij Nijmegen gedaan, bij gelegenheid der
935 practische oefeningen van het korps mineurs en sappeurs, zullen eerstdaags insgelijks
eenen nieuwen schat aan het Museum voor de afdeeling der ROMEINSCHEN oudheden
toevoeren. [...]

12 januari 1842 [...] Van den heer P. C. G. GUYOT, te Nijmegen, nog een aantal van
tien urnen, potjes en schalen, te Deurne in Noord-Braband gevonden; benevens zeven
940 andere waarschijnlijk van den omtrek van Hunnebedden in Drenthe afkomstig.
Van den Heer S. H. van der Noordaa te Dordrecht, nog een drietal kleine voorwerpen in
urnen te Deurne gevonden. [...]

25 februari 1842 M. P. O. P. Guyot à Nymègue d'une collection très-remarquable de
945 bronzes et d'autres objets trouvés près de Deurne dans le Brabant-Septentrional et
qui pour la plupart avaient été rassemblés par M. le capitaine baron Van Vorst qui
les remis à M. Guyot. Cette importante acquisition jointe aux urnes et autres objets
dont il a été rendu compte en 1838 et en 1839, met le Musée en possession des
950 principaux et des plus rares résultats de la fouille près de Deurne. Toutes ces
découvertes éparses, réunies maintenant, forment un ensemble qui pourra jeter un
grand jour sur la connaissance des anciens peuples qui ont habité jadis notre pays.
La plupart de ces objets sont décrits par M. le conservateur Janssen dans le *Kunst
en Letterbode* de 1838, pages 370--395.

955 20 januari 1843 Van de heer S. H. VAN DER NOORDAA ontvingen wij wederom een mortier
van tufsteen, in den omtrek van Deurne gevonden.

1 januari 1844 Een merkwaardig stuk werd in 1844 in een moeras van de Peel, niet ver
van het gehucht Maris gevonden, en bevindt zich thans in het Leidsch Museum (Cat. ML,
960 alsook Stark, dl. 1876 bl. 7-56; P 1881, 272-274; voorts HKN) Het is een medaillon
(afb. 149) van verguld zilver van ruim 21 cm. middellijn, dat in vrij hoog relief een
voorstelling vertoont van in het midden een man, die een leeuw worst, daaromheen
dierengevechten, o.a. twee dieren, die elkander een runderkop betwisten; in den rand
met geciseleerde lijstjes zijn vier gaatjes aangebracht om het medaillon misschien op
965 een schild te hechten; in twee gaatjes zitten nog de nagels met ronde kopjes. Naar
den stijl der figuren oordeelt men het stuk van Oost-Europeesche afkomst te zijn.

[hierbij behorende opmerking] Dr. H.C. Gallois maakte ons er op opmerkzaam, dat zich
in het Cabinet des Médailles te Parijs twee schijven bevinden, waarvan één slechts

970 fragmentarisch bewaard, die sterke overeenkomst vertoonen met het hier besproken
exemplaar. Hij wees ons ook op een opstel van Fr. Drexel in het Jahrbuch des
Kaiserlich deutschen Archäologischen Instituts, XXX (1915), S. 1 ff., volgens wien
deze schijven gemaakt zouden zijn in het begin van de eerste eeuw v. Christus in de
975 omgeving van de Zwarte Zee, en op de beschouwing van M. Rostovtzeff zijn boek
Iranians and Greeks (Oxford, 1922), p. 138 ss. Deze laatste, die in het
menschfiguurtje op het Leidsche stuk Hercules ziet, is van meening, dat de schijven
tusschen de derde en de eerste eeuw vóór Christus zijn ontstaan in Zuid-Rusland, als
het werk van Sarmatische kunstenaars. De drie schijven zijn afgebeeld bij Rostovtzeff
t.a.p., de Leidsche en alleen de gaaf bewaarde Parijsche ook bij Drexel.
980 Zie wellicht ook <http://archivesetmanuscrits.bnf.fr/ead.html?id=FRBNFEAD000091538> ?

9 april 1847 Van den luitenant-kolonel jhr. VAN DER BRUGGHE VAN CROY, eene bronzen
zoogenaamde *framea*, van een oortje voorzien, en het fragment van eene tweede
985 dergelijke, beiden niet ver van het kasteel van Croy, in eene weide aan den binnenweg
op Helmond gevonden.

1 januari 1850 [...] Uit zijn [=Limburgs] bodem zijn in vroegeren en lateren tijd
tal van voorwerpen uit de steen, brons- en ijzerperiode voor den dag gekomen. De
wetenschappelijke onderzoekingen om daarvan op het spoor te komen, dagteekenen het
990 eerst van omstreeks 1825. Deze werden door den heer CHARLES GUILLON, notaris te
Roermond, ingesteld. Een zeer bemiddeld man, legde hij eene groote verzameling van
oudheden aan, van allerlei soort en uit verschillende tijdperken, die tot aan zijn
overlijden op 10 Nov. 1873 geregeld werd aangevuld. Later is zij door verkoop
995 verspreid geraakt, maar de meeste voorwerpen uit de voorhistorischen tijd hebben in
het Rijksmuseum te Leiden gelukkig een onderkomen gevonden. [...]

5 december 1856 Op MAANDAG 15 December 1856 en Vijf volgende dagen, des Voor- en
Namiddags, zal de Boekhandelaar G. THEOD. BOM, te Amsterdam, in ODEON Publiek
Verkoopen: het uitmuntende KABINET GEDENK- EN LEGPENNINGEN, EERE- en DRAAGTEEKENEN,
1000 VROEDSCHAPS-, GILDE-, SCHUTTERS-, RELIGIEUSE-, VRIJMETSELAARS-, PRIJS- en
BRANDSPUITPENNINGEN, NOODMUNTEN EN MUNTEN, MUNT-, PENNING- EN WAPENKUNDIGE BOEKEN,
NAGELATEN DOOR WIJLEN DEN HEER S. H. VAN DER NOORDAA, Lid van verschillende Binnen-
en Buitenlandsche Letterk., Histor. en Oudheidkundige Genootschappen, te Dordrecht.
KIJKDAGEN: VRIJDAG en ZATURDAG 12 en 13 December. De CATALOGUS is op franco aanvraag
1005 a 20 Cents te bekomen bij G. THEOD. BOM, Kalverstraat, E 10. (19573)

20 april 1863 Uit Stadskanaal wordt aan de *Veend. Ct.* het volgende gemeld: Bij de
vergraving van het veen van G. Schuur alhier, gelegen in den Boerveenster mond, heeft
1010 men dezer dagen een zilveren lepel gevonden, onder eene veenlaag van 9 voet. Aan het
uiteinde is hij aan weerzijden van het getal 33 voorzien, waarom eene bloem is
gewerkt. Het is niet onwaarschijnlijk, dat het cijfer het jaartal van de bewerking
aanduidt, want mogen ook zilveren tafalgereedschappen door onze voorvaderen uit dien
tijd niet of slechts hoogst, zelden zijn gebruikt, de Romeinen, die ook deze streken
1015 niet onbezocht lieten, maakten niet alleen een veelvuldig gebruik van dit edele
metaal, maar hadden het in de ciseleerkunst ver gebracht. Deze vondst levert, dunkt
ons, ook weder een van de talrijke bewijzen op, dat de bodem hier in de grijze
oudheid, zoo niet bewoond, dan toch wel bezocht is geworden.

22 april 1863 N. B. Wij geven dit berigt, zoo als wij het vinden, doch merken er bij
1020 aan, dat wanneer deze lepel, niet eene steel- of wijnlepel "trulla", maar een
"cochlear" is, zij onmogelijk van het jaar 33, dus den tijd van keizer Tiberius, kan
dateren.

31 maart 1864 **Voor de VADERLANDSCHE oudheden**
1025 werden onderscheidene aanwinsten gedaan. Met de hierboven vermelde Romeinsche
voorwerpen uit de nalatenschap van wijlen den heer S. H. VAN DER NOORDAA werden ook
eenige overgenomen, van de vroegere bewoners van ons Vaderland afkomstig: eene zeer
fraai gepolijste vuursteen BIJL, 12 dm. lang; een ruw bewerkte BAL van trachiet, 4
dm. in doorsnede; eene URNE van gebakken aarde, gevuld met verbrande
1030 menschenbeenderen, hoog 19 dm.; eene andere URNE, 18 dm. hoog, met de daarin gevonden
brokken van eene bronzen HAARNAALD; nog een drietal URNEN met verbrande beenderen en
overblijfsels van bronzen RINGEN enz.; de urnen van 10, 15.5 en 16 duim hoogte; twee
KOMMETJES, 9 en 7 dm.; 4 POTJES van verschillende vormen, 6 5 tot 9.5 dm. hoog; een
1035 bekervormig VAATJE, 5.5 dm. hoog, en eenige brokstukken van potten. Al deze
voorwerpen, met uitzondering welligt van de WIGGE, waren in 1837 op de oude

begraafplaats te Deurne in Noordbrabant opgegraven; zij vormen nu met de stukken die, ter zelfder plaats gevonden, in 1840 en 1841 door wijlen den heer P. O. G. GUYOT aan het Museum geschonken werden, een aanzienlijk geheel.

[...]

- 1040 Eenige MIDDELEEUWSCHE EN LATERE VOORWERPEN, afkomstig uit de ontgravingen voor de legerplaats te Nijmegen, een paar trachietsteenen MORTIEREN met STAMPERS uit den omtrek van Deurne afkomstig en tot de reeds meermalen genoemde nalatenschap van wijlen den heer S. H. VAN DER NOORDAARD behoorende; [...]
- 1045 28 november 1874 **OUDHEDEN.**
De belangrijke verzamelingen van oudheden, kunstvoorwerpen, boeken en archieven, nagelaten door den Heer G. Ch. H. GUILLON, in leven Notaris te Roermond, zullende ten verzoeke van den heer Mr. C. Guillon, Procureur aldaar, ten overstaan van den te Roermond residerenden Notaris MAX. CORNELIS, ten sterfhuize, op de volgende dagen,
- 1050 iedere reis te beginnen des voormiddags ten 9 ure, openbaar verkocht worden, te weten:
De Gothische kasten en andere voorwerpen van Kunst op maandag den 30 November eerstkomende.
De schilderijen en gravuren op den 1sten en 2den December daaraanvolgende.
- 1055 De Archieven op den 9 december en volgende dagen.
De prehistorische, Romeinsche, Germaansche en Frankische oudheden op den 11 Jan. 1875 en volgende dagen
De intaglio's (intailles), Romeinsche munten en medailles, benevens de Middeleeuwsche munten en andere penningen, op den 18 Januarij 1875 en volgende dagen.
- 1060 Alle verzamelingen, met uitzondering der bibliotheek, zullen tegen contante betaling en tien percent verhooging voor kosten, verkocht worden.
Voor de voldoening der boeken wordt drie maanden crediet verleend.
Aan heeren liefhebbers zal daags voor de respectieve verkooping, van des voormiddags 9 tot des namiddags 5 ure, de gelegenheid gegeven worden om de te
- 1065 verkoopen verzameling te bezigtigen.
De vereenigde Catalogussen zijn tegen betaling van 60 cents verkrijgbaar bij den uitgever dezer Courant, terwijl daarenboven voor aanvragen buiten Roermond het porto der post bedraagt als volgt: voor Nederland en België 22, voor Duitschland 55 en voor Frankrijk 56 cents.
- 1070 Ter voldoening van koopprijs en porto worden postzegels aangenomen.
- 30 januari 1875 - In de gemeente Obbicht zijn dezer dagen, naar men meldt, bij het uithalen van kiezel eenige potten te voorschijn gekomen, die bevonden werden Romeinsche graf-urnen te zijn. Door broosheid zijn ze echter gedeeltelijk uit
- 1075 elkander gevallen. Het belangrijkste van de vondst moet zijn een groote glazen urn, van blaauwachtig glas, gevuld met eenige beenderen. Naast die voorwerpen werden gevonden een stuk van een slot, alsmede eenige koperen voorwerpen, zooals een groote speld, twee keurig bewerkte handvatten, gelijk men die aan kisten ziet, twee ringen, waarvan de draad achtkantig is, en een holle plaat, voorstellende een leeuwenhoofd,
- 1080 met een koperen ringetje in den muil.
- 1 maart 1890 **Antiquiteiten.**
Het beroemde MUSÉE GUILLON gedurende meer dan een halve eeuw bijeenverzameld door den bekwamen oudheidkundige CHARLES GUILLON, Notaris te Roermond, zal publiek worden
- 1085 VERKOCHT op Dinsdag 11-15 Maart a.s. te AMSTERDAM door G. THEOD. BOM & ZON, Spuistraat 135.
De verzameling omvat meest in Limburg opgegravene Romeinsche, Germaansche, Celtische en Middeleeuwsche Oudheden, Romeinsche en Geldersche Munten en Medailles, Limburgsche Muntstempels, Japansch gelakte en oude eikenhouten Meubelen, Porceleinen,
- 1090 Schilderijen, Kostbaarheden, enz.
Catalogusf 0 25.
- 8 maart 1890 De catalogus der kunstvoorwerpen, nagelaten door wijlen den notaris Guillon alhier, noemt wel duizend in Limburg opgegravene Romeinsche, Germaansche,
- 1095 Keltische, Frankische en middeleeuwsche oudheden, uit het steen- en uit het bronstijdperk, lijkurnen, Romeinsch glas- en aardewerk, ruim 70 stuks van het fraaie roode aardewerk van Samos, een eenige in zilver gedrevene schildplaat, waarschijnlijk uit de laatsten tijd van het Romeinsche keizerrijk, ruim 80 gesneden steenen of cameeën, 1400 antike gouden, zilveren en bronzen munten, eenige middeleeuwsche
- 1100 Geldersche en Limburgsche munten, muntstempels en zegels, benevens eene kleine verzameling zilveren drijfwerken, oude meubelen, enz.

De met zorg bewerkte catalogus bewijst wel, dat hier voor onze antiquaren en oudheidkundigen veel belangrijks te vinden is.

- 1105 10 maart 1890 Twee zeer belangrijke veilingen zullen dezer dagen weder bij de
auctionarissen G. Theod. Bom & Zoon, te Amsterdam, plaats hebben.
De eerste, bevattende de verzameling oudheden en munten, nagelaten door wijlen den
Heer Charles Guillon, notaris te Roermond, is voor de beoefenaars der geschiedenis
1110 van ons vaderland vooral van groot belang. Nimmer toch werd eene dergelijke collectie
van 1000 in Limburg opgegraven Romeinsche, Germaansche, Keltische, Frankische en
middeneeuwsche oudheden in veiling gebracht. Zij doet ons een blik werpen in de zeden
en gebruiken van die tijden. Zoowel het steen- als het bronstijdperk zijn ruim
vertegenwoordigd, terwijl de verzameling Germaansch aardewerk, waaronder vele urnen
1115 met de asch onzer Germaansche voorvaderen, tot de rijkste mag worden gerekend. Ook
het Romeinsche glas- en aardewerk, urnen, enz., waaronder van het fraaie roode
aardewerk van Samos, verdient belangstelling, evenzeer als de in zilver en haut-
relief gedreven umbo of schildplaat, een meesterstuk van drijfwerk uit den tijd van
het Bas Empire. Voorts behoort tot deze collectie nog eene verzameling van ruim 80
1120 meest antieke gesneden steenen of cameeën, antieke gouden, zilveren en bronzen
munten, eenige middeneeuwsche Geldersche en Limburgsche munten, enz., enz.
De tweede, van beperkter omvang, bevat een collectie antiquiteiten, zilveren
drijfwerken, antieke meubelen, historische en Amsterdamsche rariteiten,
kostbaarheden, porselein en Delftsch aardewerk, horens en schelpen, schilderijen,
stereoscopen, glazen stereoscoopplaten, enz.
1125 Een en ander is te bezichtigen in het verkooplokaal der firma, Spuistraat 135,
Zaterdag, Zondag en Maandag 8-10 Maart, van 10-3 uur.

10 maart 1890 **Dinsdagochtend Tien uur:** VERKOOPING bij G. THEOD. BOM & ZONN,
Spuistraat 135 naast *Die Port van Cleve*.

- 1130 Collectie Guillon Antiquiteiten uit het Steen- en Bronstijdperk, Germaansche urnen,
No.1-813.
Des avonds te Zes uur antieke Romeinsche Munten, te beginnen met No. 1.
Met terugzending van den Catalogus Guillon zal men de Verkoopers ten zeerste
1135 verplichten.

- 14 maart 1890 De verzameling Limburgsche oudheden, die bij G. Theod. Bom & Zoon, op
de Spuistraat alhier, thans wordt verkocht en van den Heer Ch. Guillon te Roermond
afkomstig was, blijkt algemeen de aandacht te hebben getrokken.
Gelukkig blijft het grootste gedeelte daarvan in ons land en is voornamelijk voor het
1140 Rijksmuseum van oudheden te Leiden en voor het Maastrichts museum van oudheden
aangekocht. Het overige ging in handen van particulieren, terwijl enkele zeer fraaie
stukken voor Engelsche rekening werden gekocht. No. 79 steenen bijl bracht op f14;
no. 38 een dito f11.50; no. 160 steenen pijlpunten f15; no. 167 een steenen ponjaard
f26; no. 199 een bronzen scheermes f10; no. 200 een lemmet voor een zwaard f28; no.
1145 300 een germaansche beker f12; no. 314 en 315 2 bronzen beeldjes f39; no. 321 2
koperen ornamenten van een drievoet f14; no. 329 een dito reukdoosje met lepel f13;
no. 336 een plaat met Jupiter en Hébe f48; no. 410 een Romeinsche flesch f35; no 411
een dito kleiner f20; no. 427 een vaas van aardewerk van Samos f32. De veiling duurt
1150 voort.

7 mei 1893 **Tentoonstelling te Eindhoven.**

- Het welvarend Eindhoven mag zich reeds sedert lange tijden verheugen in het bezit van
uitstekend werkvolk. Geheel in tegenstelling met andere plaatsjes in Noord-Brabant en
Limburg heeft men daar begrepen dat aan de nijverheid de kunst moet zijn gepaard, en
1155 zoo ontstond er eene breede rij van werklieden, die zich met de besten in den lande
kunnen meten. Goud- en zilversmeden, beeldhouwers, schilders, bouwkundigen,
metselaars en timmerlieden, die in den vollen zin van het woord uitmuntend werk
leveren, zijn hier niet zeldzaam.
Eenige jaren geleden werd te Eindhoven door eenige patroons eene vereeniging
1160 opgericht, genaamd *De Bouwkundige vakken*, en waarvan de naam de bestemming voldoende
aanduidt. Het was door de goede zorgen dezer Vereeniging, dat de tentoonstelling tot
stand kwam, waarop elke Eindhovenaar thans met onmiskenbare rechtmatigheid trotsch
gaat. De producten van kunsten handwerksnijverheid, hier bijeengebracht, bewijzen dat
1165 hierboven van de Eindhovensche werklieden niet te veel is gezegd. Natuurlijk vindt
men onder het tentoongestelde ook leelijk werk, dat hier had kunnen gemist worden,
maar veel, zeer veel kan den toets der meest strenge critiek veilig doorstaan.

Ten einde de belangstelling voor deze onderneming in ruimer kring uit te breiden, kwam de vereeniging *De Bouwkundige vakken* indertijd op het uitstekend denkbeeld daaraan ook eene tentoonstelling van oude kunst te verbinden, aan welke laatste afdeeling ten slotte eene historische en topographische tentoonstelling betreffende Kempensland en Peelland werd toegevoegd. Met het bijeenbrengen dezer laatste verzameling heeft zich de heer Aug. Sassen, archivaris van Helmond, belast, en het mag niet worden ontkend dat, wanneer de tentoonstelling in ruimer kring de aandacht zal trekken, dan ook voor een groot deel aan zijne goede zorgen zal te danken zijn. Die historische en topographische afdeeling heeft de eigenlijke tentoonstelling niet in de schaduw gesteld, maar daaraan eene eigenaardige bekoring gegeven, die de onderneming ongetwijfeld zeer ten goede zal komen.

Wanneer men den catalogus der door Sassen bijeengebrachte verzameling ter hand neemt, dan mag men ongetwijfeld verbaasd staan, dat van een zoo kleine en voorheen zoo onbelangrijke streek als Peel en Kempensland, zooveel merkwaardigs is kunnen verzameld worden, te meer nog indien het waar is, wat verzekerd wordt, dat nog zooveel, wegens gebrek aan plaatsruimte, in portefeuille moest blijven.

Eene menigte historische en topographische schilderijen, prenten en teekeningen, munten, penningen, zegels, wapens en oudheden roepen ons hier de historie dezer streken in aangename vormen voor den geest. Er zoude voor een vakblad van deze afdeeling een uitvoerig en belangrijk opstel kunnen worden samengesteld; in een dagblad, als dit, zullen wij natuurlijk moeten volstaan met eene korte opsomming der voornaamste zaken.

Allereerst wordt onze aandacht getrokken door de horens en een gedeelte van den schedel van een uitgestorven rund van buitengewone afmetingen, eenige jaren geleden te Stiphout opgegraven. Wanneer wij de verdwenen punten der horens in onze gedachten aanvullen, kunnen wij ons den kop voorstellen van dezen reus uit het dierenrijk, die eeuwen geleden het Peellandsche woud van zijn geloeideed weergalmen. Een enkele horen van een kleiner of jonger exemplaar van dit dier werd uit de Peel onder Deurne opgegraven en is hier mede tentoongesteld. Uit de in 1840 onder Westerhoven en omliggende plaatsen door den heer P. N. Panken ontdekt Germaansche kerkhoven werd door hem de merkwaardigste urn bewaard en hier tentoongesteld. De Kelten zijn vertegenwoordigd door een drietal vuursteenbeitels, waarvan eene (cat. nr. 6) door groote afmeting, een ander uit het jongere tijdperk (cat. nr. 4) door zijn keurige afwerking uitmunt. De herinnering aan de Romeinsche legerscharen, die hier zoo langen tijd hebben vertoefd wordt bij ons opgewekt door eenige verzamelingen van in die streken opgegraven Romeinsche munten, waarvan die van den heer Alph. Schellens door keurig onderhouden exemplaren en geschiedkundige rangschikking de aandacht verdient. Van de eerste christelijke tijden spreekt een Romeinsch kruisbeeld van hoogen ouderdom, dat in 1847 bij het afbreken der Kerk van Aarle werd opgegraven en ruim een zestal eeuwen geleden waarschijnlijk met het lijk eens priesters is begraven geworden. Onder de kerkelijke oudheden verdienen voorts onze aandacht een paar fraaie beelden, 15e eeuw, afkomstig uit de kerk te Liessel, en twee reliëfs in albast van uitnemend Italiaansch werk, die te Stiphout met den platten kant naar boven in eenen vloer waren ingemetseld en aldaar in 1887 dooreen toeval werden ontdekt.

Onder de oudheden van latere tijden mogen hier vermeld worden eene volledige apotheek, afkomstig uit Bergeyk, een gedeelte van het ameublement van het hôtél *De Zwaan* te Oorschot, en twee prachtige statie-kostuums, onlangs gevonden in eene kast op het kasteel *Croy*, alles dagteekenende uit de vorige eeuw, terwijl mede melding verdienen de kostbare geschenken, die in 1796 door de representanten van Bataafseh Brabant en de municipaliteit van Oorschot werden gegeven aan Arn. van Heumen, primus van Leuven, alle met de desbetreffende oorkonden, gelegenheidsgedichten en jaarverzen.

Onder de zegels en penningen is veel merkwaardigs te zien. In het bijzonder verdient onze aandacht de gedenkpenning op het 50-jarig huwelijk van Joha Josselin en Gerard de Jong, heer van Beek en Donk, 1764, in goud. Eene door den heer Aug. Sassen vervaardigde kopie van een reusachtig schoorsteenstuk van 1688 in het kasteel te Helmond zal ongetwijfeld de belangstelling der heraldici in niet geringe mate opwekken.

De afdeeling historische en topographische schilderijen en prenten telt meer dan 100 nummers, voor het meerendeel eigendom van den heer Aug. Sassen. Onder hetgeen door anderen werd ingezonden, dient vooral te worden gelet op een superbe tekening van het kasteel van Gemert Ao 1675, eigendom van jonkheer mr. Victor en Stuers.

Een 40 tal portretten van beroemde personen, heeren geestelijken en ambtenaren, die tot deze streken in eenige betrekking stonden, waaronder schilderstukken van groote afmetingen, uitmuntende kopergravuren en 18de-eeuwsche silhouëttés, zetten deze

- afdeeling nieuwe aantrekkelijkheid bij.
- 1235 Onder de andere tentoongestelde zaken verdienen onze beschouwing o. a een reusachtig charter van 1508, betreffende de grensscheiding tusschen Oorschot en aangrenzende gemeenten, dat in de zeer hooge tentoonstellingszaal van den zolder tot aan den vloer reikt, eene menigte aanplakbiljetten uit de vorige eeuw, oude vlugschriftjes en bibliographische zeldzaamheden, alle op deze streken van toepassing en grootendeels het eigendom van den heer Aug. Sassen. Aan het einde der zaal aanschouwt men eene
- 1240 reusachtige tropee, samengesteld uit een groot aantal vaandels, trommen en ontelbare zilveren hanen en koningschilden alle eigendom van de vele Peel en Kempenlandsche schutsgilde, die in hun taai leven hier in zoo groot aantal tot heden voortbestaan. Van deze merkwaardige gedenkstukken van eene der aanzienlijkste zijden van het vroegere volksleven zal in ons land wel nooit zulke belangrijke verzameling zijn
- 1245 bijeengezien.
- Alles te zamen genomen mag de historische en topographische afdeeling der Eindhovensche tentoonstelling als zeer merkwaardig worden geroemd.
- 1 december 1894 **Verkoop van Wapens en Kunstvoorwerpen TE KEULEN.**
- 1250 [...] 2°. Kunst-verzamelingen van wijlen den WelEd. Gestr. Heer C. Guillon, advocaat te Roermond, [...] Verkoop 12-18 December 1894. Prijs van den geïllustreerden catalogus 3 Mark. J. M. Heberle (H. Lempertz' Söhne), Keulen.
- 1255 16 februari 1895 **Oudheden.** – De Heer G. M. Kam, te Nijmegen, heeft, bij akte van 4 Februari 1905, aan den Staat der Nederlanden geschonken zijne hoogst belangrijke verzameling oudheden, doch zóó, dat deze schenking eerst na zijn dood door de Regeering worde in bezit genomen. Dezeverzameling bestaat in hoofdzaak uit: eenige voorhistorische vaten, steenen en bronzen beitels, wapenen, Romeinsche grafurnen, legioen-steenen, kannen, vazen, lampen, terra nigra en terra sigillata, zoogenaamde Belgische waren, borden, vazen, kommen, enz.; bronzen vazen, spiegels, beelden, fibula's, enz.;
- 1260 Romeinsch glaswerk, gesneden steenen, pastes, kralen, Romeinsche en Frankische wapenen, eenige Frankische vaten en voorts Romeinsche munten, gouden-, zilveren- en bronzen-, uit den tijd der Bepubliek en den Keizertijd;
- 1265 een zilveren medaillon van Constantijn den Groote. De verzameling Romeinsch is voor het overgrootste deel uit den Augusteïschen tijd. Voorts een aantal middeleeuwsche oudheden, als: vazen, tegels, enz. Inzonderheid de Romeinsche en voorhistorische oudheden zijn voor het overgrootste deel in Nijmegen en
- 1270 omgeving gevonden.
- 21 februari 1896 **Helmond**, 19 Febr. Naar men verneemt, zijn op het landgoed *Eerenbeemt* te Meyel, toebehoorende aan den heer P. C. van den Eerenbeemt te Rome, twee romeinsche graven ontdekt.
- 1275 De heer Schulte, oudheidkundige alhier, heeft verzocht de opgravingen te mogen doen, ten einde de urnen, die er gevonden zullen worden, met andere van elders te kunnen vergelijken.
- 26 januari 1897 – Donderdag morgen heeft men te Eelen bij het omdelven van een stuk grond, eigendom van den heer Powis de Tenbossche, een aanzienlijke partij Romeinsche potten en wapens, alsook een 17-tal doodshoofden gevonden. Men groef tevens een volledig groot lijk op, hetwelk met het hoofd noordwaarts lag met eene lans aan zijne rechterzijde.
- 1280 De heer Jos. Gielen, oudheidkundige te Measeyck, is reeds bezig met de uitvoerige beschrijving der voorwerpen en der plaats, welke volgens genoemden heer een Romeinsch kerkhof is.
- 1285
- 27 maart 1914 **Oude vondsten, stille getuigen. [#170]**
- 1290 In den grond zit meer dan je denkt, maar de groote kunst is maar het te vinden. Dat je al "roedelooper" of "schatgraver" bent, geeft je niemandal. Bij die oude vondsten moet het toevallige geluk of het gelukkig toeval je dienen, anders is het niemandal gedaan.
- 1295 Maar dat er, vooral in onze drogere streken, nog tal van "stille getuigen" uit lang vervlogen tijden in den grond zitten, is wis onzeker, want af en toe lees je weer eens in de nieuwsbladen, dat daar en daar, dit en dat gevonden is. De laatste merkwaardige vondsten werden gedaan te Cuyk a. d. Maas in Noord-Brabant – oude potten en pannen, wapens en munten – en te Jemmingen, even over de Groningsche grens, waar in 1538 door de Hollanders en de Spanjaarden werd gevochten – zes mannen on zes

- 1300 paarden in één kuil en ze hadden de sporen nog aan! Maar van zulke vondsten, vertel ik niet; 't is te griezelig.
- Ziehier evenwel, wat ik uit mijn notitiën van den laatste tijd opdiep; datums laat ik maar weg; 't gebeurde in de twee of hoogstens drie laatste jaren.
- Te Valthe in Drente, in de buurt van Valthermond, waar eertijds in het veen de oude Romeinsche brug werd ontdekt, te Valthe werd een urn van bijzondere afmetingen
- 1305 opgegraven en er werden beenderen in asch in gevonden.
- In het Aamsveen, gedeeltelijk tot ons land, gedeeltelijk tot Duitschland behorende en waaruit reeds in 1325 turf werd gestoken, zou terrein ontgonnen worden. De Nederlandsche Heidemaatschappij waarschuwde het bestuur der Twentsche Oudheidkamer en men vond urnen, steenen ruiterspooren, bijlen, wat bewees, dat men een oudhistorische
- 1310 plek had gevonden, wat te meer uitkwam, toen men later de fundamenteen ontdekte van een burcht in het z.g. Hölterhof.
- In de Peel, in Noord-Brabant-Limburg, nabij Helenaveen, vond een veenwerker eerst vier munten, verder stukken leer, die tot een militaire uitrusting moeten behoord hebben, en een helm, benevens nog een soort haak of pen om kledingstukken vast te
- 1315 hechten. Op eenigen afstand werden later 38 oude munten gevonden met 't randschrift Constantinus en de beeltenis van een regeerend vorst. In hetzelfde Noord-Brabant vond men in de hei tal van antiquiteiten en wel te Oorschot, te Best, te Veldhoven, te Hoogeloon. Meestal oude wapens, bijlen, pijlen en pijlspitsen, steenen zagen en beitels, waarvan de Kelten en de Menapiërs, en de Taxandren, die daar vroeger
- 1320 woonden, zich moeten hebben bediend.
- Bij het afgraven der terpen in Friesland, worden ook vaak allerlei vondsten gedaan: bronzen ringen, hakken on bijlen, primitieve landbouwwerktuigen, schoppen, beitels werden daar al vele malen gevonden; 't laatst b.v. bij Ferwerd.
- 1325 Zeer menigvuldig zijn de vondsten in Drente. Daar werd in eenzelfde jaar gevonden: In de Wolfsbergen bij Emmen eene komvormige urn van roodbruine aarde, waarin weer een urn zal van donkerbruine aarde met omgebogen rand, verder twee steenen hamers, een bronzen mes en eenige beenderen.
- Achter de Emmerdennen vond men eene komvormige bruine urn met beenderen. Te Wachtum in de gemeente Dalen werd op ongeveer een halven meter diep in den grond een bronzen
- 1330 beitel met oog gevonden. In het Gravenveld bij Weerdinge, gemeente Emmen, vond men een beitel van grijzen vuursteen en bij de vroegere Roswinkeler Schans in het ijzererts (oer) een steenen hamer, donkergrauw en ruw bewerkt ter lengte van ruim 1 decimeter. In het veen te Klijndijk bij Odoorn, een stuk van een steenen hamer. In het Schipmeer onder Norg een ijzeren bijl; te Oud-Orvelte in het Stobbenveen twee
- 1335 metalen schotels en een oude kruik (een "baardmanskruik") en in het veen te Zuidwolde bij Hoogeveen een slijpsteen, terwijl men op drie plaatsen houten wegen of veenhruigen ontdekte, zooals vroeger hij Valthermond, waarover we boven spraken. In de "Nieuwe Drentsche Volksalmanak" is daar een en ander van te vinden. De bruggen werden ontdekt:
- 1340 1o. Te Buinerveen, gemeente Borger, op een half uur afstand van 't station Ruinen
2o. In de gemeente Emmen langs den weg van Nieuw-Dordrecht naar Klazinaveen-Noord.
3o. In de gemeente Emmen, ook te Klazinaveen-Noord, bij Sluis 2 aan het Scholtenskanaal en dicht bij den Dedemvaartschen tram van Coevorden naar Ter Apel.
- 1345 Die bruggen zijn meestal gemaakt van dennenhout, dat rust op berken onderliggers en moeten dagteekenen uit den tijd der Romeinen. Ik zou nog kunnen vertellen van de opgravingen bij de z.g. Hunenschans aan het Uddelermeer op de eluwe, waar prof. Holwerda van Leiden druk werkte, van verschillende buitenlandsche plaatsen – waaronder Hallstadt in Boven-Oostenrijk de voornaamste is – waar oudheden werden
- 1350 gevonden, van "stille getuigen" als de Hunebedden en de Paalwoningen (Zwitserland), van vondsten van jachtgereedschappen en oud vischtuig, kammen, ringen, weefsels en uitgeholde boomstammen, die voor schepen dienden, maar dat bewaar ik maar weer voor later.
- ? W. ? . d. V.
- 1355 1 februari 1921 **Heling- van effecten en kostbaarheden. –**
- De Arnheemsche rechtbank heeft Vrijdag – de Tel. meldt – de zaak behandeld tegen den 57-jarigen taxateur J. H. Peperkamp uit Nijmegen, die in 1917, 1918 en 1919 in Nederland eene gewoonte maakte van het opzettelijk koopen, inruilen, in pand nemen en verbergen van door misdrijf verkregen voorwerpen. Hij had te Nijmegen en elders een
- 1360 groot aantal effecten en geldswaardige papieren gekocht, ingeruild of gedeeltelijk als geschenk, aangenomen en. uit winstbejag verborgen. P. nam de door misdrijf verkregen effecten van den Belg, H. Wijnen, in ontvangst, beleende ze op eigen naam bij een, bankier, behield een deel van de aldus ontvangen gelden zelf en verzilverde bovendien ten eigen bate eenige coupons.

- 1365 Hetzelfde had zich te Amsterdam en te Rotterdam afgespeeld: in laatstgenoemde stad kocht bekl. Antwerpsche loten en ook flacons en miniauren ter waarde van duizenden van iemand, die zich Van Dijsseldank noemde, wetende, dat alles van misdrijf afkomstig was.
- 1370 Peperkamp bekende; eerst had hij tegenover Wijnen bezwaar gemaakt tegen, dergelijke transacties, was daarna gezwicht en ontving 10% commissieloon, later echter behield hij de geheele opbrengst.
- De president wees er op, dat bekl. die bemiddeld was en in de stad zijner inwoning vertrouwen genoot, gebleken is te zijn vrijwel "de grootste snees van Nederland," zooals dat in de dierenwereld wordt genoemd. Jarenlang fungeerde hij als handlanger van dieven en inbrekers.
- 1375 De verkochte effecten waren, zooals uit het getuigenverhoor kwam vast te staan, gestolen tijdens den inbraak, die in 1917 te Ilpendam was gepleegd, van de bekende inbraak bij de Amsterdamsche uitgeverfirma P. N. van Kampen en van eenige diefstallen te Rotterdam.
- 1380 De miniaturen en flacons waren afkomstig uit kasteel Nijenrode, waar in het laatst van 1917 een monteur, die daar de centrale verwarming aanlegde, de kostbaarheden had gestolen, waaronder zich o.m. bevond het zilveren kruis met edelstenen, door Admiraal Tromp van Karel II ontvangen, een voorwerp van historische beteekenis. Door bemiddeling van Peperkamp en andere tusschenpersonen zijn de antiquiteiten ten slotte terechtgekomen bij de firma Frederik Muller, die gesommeerd werd, ze tegen den door
- 1385 haar betaalden prijs terug te leveren aan den oorspronkelijken eigenaar, de kasteelbewoner, Michiel Onnes van Nyenrode is toen door de firma Muller een zeer hoog bedrag genoemd, wat zij dan ook heeft ontvangen. Een jaar later, toen aan het licht kwam, dat de firma een gefantaseerd en veel te hoog bedrag had opgegeven, heeft zij het
- 1390 door den kasteelheer teveel betaalde gerestitueerd.
- De substituut-officier van Justitie Mr. Visscher noemde Peperkamp de grootste heler die ons land de laatste jaren heeft gekend; bij eene huiszoeking trof men effecten aan, afkomstig van zes diefstallen. En ook had bekl. de hand in tal van smokkelzaken, waarin, hij achter de schermen werkte, maar zelf buiten schot bleef. De
- 1395 gemakelijkheid, waarmede men te Nijmegen gestolen goederen bij Peperkamp kon afleveren, heeft tal jongelui op den slechten weg gebracht. Dit alles stempelt hem tot een gevaarlijk misdadiger, al zijn verzachtende omstandigheden aan te voeren. Spreker requireerde slotte vijf jaren gevangenisstraf.
- Mr. van Ditzhuizen, de verdediger, legde er den nadruk op, dat Peperkamp slachtoffer
- 1400 der normale omstandigheden is geweest. Het willekeurig optreden van N. O. T.- en andere ambtenaren bracht hem nogal eenige schade toe en zoo verviel hij in onverschilligheid, welke hem tot de strafbare feiten dreef, waarvan echter schurken als van Dijsseldonck en Wijnen zijn te beschouwen als de intellectueele daders, die door hun handelwijze bekl. tot heling aanspoorden. De schade, die P. door zijn
- 1405 optreden heeft veroorzaakt, wil hij zooveel mogelijk vergoeden; ook in dit verband riep pleiter de clementie der rechtbank in.
- Uitspraak 8 Februari.

14 april 1929 **Hellas en Rome.**

- 1410 **Tentoonstelling in het Rijks-Museum te Amsterdam**
[...] Een zeer mooi en merkwaardig stuk is de verguld zilveren Romeinsche helm, in de nabijheid van Deurne in de Peel gevonden. Ook zij de aandacht gevestigd op de groote belegstukken van zilver, welke op leder genaaid deel uitmaakten van een Romeinsch paardentuig. Deze stukken werden hiertelende uit den Rijn opgevischt.

- 1415 11 juni 1932 **GESCHIEDENIS VAN ASSELT**
[...] Toen de paters Trappisten der abdij van Achel onlangs een onderzoek begonnen naar de bezittingen, die gedurende de Fransche Revolutie voor hun klooster verloren gingen, in de hoop het oude altaar weer te kunnen reconstrueeren in zijn ouden vorm
- 1420 werden zij van Deurne naar Asselt verwezen. Zij vonden er het betreffend altaar niet meer, maar wel resten er van in het Museum, aan oude foto's erkenden zij het. De beschrijving die zij er van gaven en hadden kwam in alle details overeen met het oude altaar van Asselt, het schilderij dat er toe behoord had als retabel, vonden zij terug thans ingeraamd als kostbaar stuk.
- 1425 Ofschoon de paters de noodige overtuigende bewijzen overlegden en het gaarne weer in hun bezit hadden, moesten zij toch wijken voor het Asseltsche argument, dat zijn rechten op dit stuk, als reeds lang verjaard, kon handhaven. Bij de onderhandelingen bleek verder, dat de mogelijkheid niet uitgesloten is, dat men in den Asseltschen Christus een werk van den vermaarden Titiaan (1477-1576) heeft te zien Deze toch
- 1430 onderhield met de Trappisten-orde te zijner tijd vriendschappelijke betrekkingen, en

Achel kluis beweert uit rekeningen, dat het bewuste schilderij een stuk van den Italiaanschen meester geweest is.

25 augustus 1937 **GEHEIMZINNIGE VONDST IN DE PEEL.**

1435 **Volksfantasie uit grijze oudheid herleeft.**

Bij het verrichten van ontginningswerkzaamheden, welke onder leiding van de Nederlandsche Heide Mij. op het grondgebied der uitgestrekte Peelgemeente Deurne worden verricht, werd dezer dagen een skelet aangetroffen, meldt de Prov. 's-Hert. Crt. Het menscheijk geraamte moet reeds zeer lang ter plaatse aanwezig zijn geweest; het zat diep onder de zandlagen. Sensationeel min of meer was de bijkomstigheid, dat in de nabijheid van 't skelet een verweerd mes werd aangetroffen.

1440 Het behoeft weinig betoog, dat deze geheimzinnige vondst de volksfantasie ruimschoots stof bezorgt voer het weer ophalen van de velerlei geheimzinnige verhalen waarmede de geschiedenis van de vroeger zoo intens verlaten Peelstreek is aaneengeweven.

1445 Het nu gevonden geraamte, hoe lang heeft het in den Peelbodem gerust? 50, 100, 200, 300 jaren of nog langer? Wordt hier een tipje heel even weggelicht van een onopgehelderd gebleven drama uit ver vervlogen tijden? Een slachtoffer van een roofoverval toen lang, heel lang geleden dat Peel nog ontoegankelijk en bijna

1450 ondoordringbaar was? Of het verteerde overschot van een verdwaalden eenzame "die het spoor in de wildernis was kwijtgeraakt en van wien, behalve het gebeente, slechts het mes, dat hij bij zich droeg, den tand des tijds heeft weerstaan?

Het zal alles wel een open vraag blijven, zooals zooveel andere geheimzinnigheden het bleven die nu weer worden opgerakeld, als onvergane restanten van Peelsche romantiek. Weer hoort men thans vertelsels opgeld doen van de "zwarte waters" uit het oude

1455 Peelgebied. Griezelige gebeurtenissen uit 't diepe verleden. Zij gingen van mond tot mond in de tijden, toen de Peel volmaakte wildernis was, toen er geen wegen waren, geen kranten gedrukt werden, geen boerderijen in den wijden omtrek vielen te

1460 bespeuren en toen men, bij gemis aan alle moderne comfort, des avonds bij de haardvuren, elkander bij kout en buurt de uren kortte. De "zwarte waters" zijn de donkere Peelvenpoelen, waar, om de een of andere reden, de klokken uit de kerktorens

1465 waren weggezonden. Duistere onbekende vreemdelingen had men de klokken zien wegvoeren. Men hield hen voor handlangers van den duivel of ook wel voor Satan zelf. Met doffen slag waren de klokken in de moerassen neergestort; het water bleef er

1465 sindsdien zwart en bevroor nimmer. In den Kerstnacht hoorde men ze nog luiden, maar wee wie haar klanken volgde en poogde op te sporen; hij verdoolde, om in de zwarte waters te verdrinken... Een der "zwarte water" lag ter hoogte van de huidige Peelvlek IJsselstein.

28 januari 1944 **DE PEEL EEN GRENS**

1470 **Brieven over de Peel**

Waarde Vriend

1475 Het is, nu ik hier zit en u schrijf, nog niet zoo heel lang geleden, dat de voerman, die geregeld reed tusschen Deurne en Venray, midden in de onherbergzame Peelvlaakte bij de Kraayenhut de as van zijn kar placht te verstellen. Er was toen tusschen beide

1480 dorpen nog slechts een losse, diep uitgevaren zandweg en daar, bij den Grootenberg, veranderde de spoorwijdte – het Limburgsche spoor is ook thans nog aanzienlijk

1485 breeder dan het Brabantsche – en zoo kon de vrachtrijder zijn rit niet vervolgen vooraleer hij den stand van de as zijner zware kar had aangepast aan het wagenspoor.

1480 Bij zijn voertuig was dat mogelijk; 't was er op gebouwd. De meeste gewone karren en wagens hadden evenwel geen verstelbare assen en konden dus niet voor het verkeer

1485 tusschen de genoemde plaatsen gebruikt worden. Toont dit merkwaardige feit niet duidelijk aan, dat de Peel een grens was, een

1485 scheiding tusschen twee landen of landstreken? Menige breede rivier was niet zulk een dichte afsluiting tusschen twee gebieden als deze ontoegankelijke streek, deze

1490 "moerassige plaetse" en dit "sunderlingh verlaten oird", zooals 't in oude stukken genoemd wordt, tot voor kort – wat beteekent een halve eeuw in de groote grijze

1490 ruimte van het verleden? – bestonden er dan ook maar heel weinig betrekkingen tusschen de Brabantsche en de Limburgsche Peelstreek en kwamen de Ingezeten van

1490 Venray, Horst en Sevenum slechts zeldzaam in aanraking met die van Bakel, Deurne en Liessel. Aan weerskanten van de Peel ontwikkelde het volk zich geheel afzonderlijk en

1495 richtte het zich in verband met het bestuur geheel tegenover gesteld: terwijl de dorpen van het Brabantsche Peelland naar Helmond en Den Bosch trokken, togen de Limburgsche Peeldorpen naar Venlo, Boxmeer, Cuijk en Roermond.

1495 De Peel was een natuurlijke grens. Met haar moer en "vlasen", bosch en hei was zij een vrijwel onoverkomenlijke hindernis en scheidde zij van zelf gebieden en

1500 volksstammen. Het schijnt, dat men het in de Middeleeuwen dan ook niet noodig achtte door dit moeras nog een zuivere grenslijn te trekken: dat deed men eerst later, toen men bemerkte, dat deze streek toch niet zoo waardeloos was als men voordien meende, omdat ze een groote hoeveelheid turf bleek te bevatten. Langen tijd was de hoogveenrug van de Peel dus de grens tusschen het kwartier Peelland van de Meierij van 's-Hertogenbosch en het Overkwartier van Gelder. In de Geldersche oorlogen, welke in het eerste kwart der zestiende eeuw werden gevoerd, vielen meermalen Geldersche benden door de Peel het hertogdom Brabant binnen. In 1511 en 1512 werden de dorpen 1505 Deurne, Bakel en Asten door de Gelderschen uit Venlo grootendeels in asch gelegd. Om de grens te beveiligen, werd dus onder Liessel ter plaatse waar het nu nog "het Sloot" heet, tusschen de jaren 1516 en 1527 een blokhuis gebouwd. Door de aanwezigheid van een vrij breede zandige hoogte, lag daar, bij Meyel, inderdaad, zooals men ook in Ouwering's groot geschiedeniswerk kan lezen, het zwakke punt bij 1510 uitnemendheid in deze afscheiding.

Anderhalve eeuw lang na den vrede van Munster, welke in 1648 geteekend werd, liep door de Peel de staatsgrens. Tijdens het bestaan der Republiek der Vereenigde 1515 Nederlanden scheidde dit hoog veengebied het wingewest of generaliteitsland Noord-Brabant van Spaansch en Oostenrijksch en later van Pruisisch Gelderland. Van die grens maakten de Brabantsche katholieken gebruik om hun kerkschatten in veiligheid te brengen. Priesters en kloosterlingen vluchtten er over om aan de "plakkaten" der Hoogmogende Staten Generaal te ontkomen. Reeds in 1649 bouwde de Deurnesche pastoor Mr. Gerard Jacobs vlak over de grenslijn nabij den Grootenberg, een kerkje voor zijn parochianen. Geruimen tijd bediende hij van daar uit de geloovigen van Deurne, Bakel, 1520 Liessel en Vlierden. We zien voorts de zusters der adellijke abdij van Binderen, bij Helmond, de Peel en daarmede de grens toevluchtsoord te vinden en die van "Mariaschoot" van Ommel met haar wonderbeeldje naar Neer in het graafschap Hoorn reizen.

Natuurlijk rezen er nogal eens geschillen over deze grens. Het was immers moeilijk 1525 uit te maken waar in die wijde streek nu juist de lijn moest loopen, welke het Brabantsche van het Geldersche scheidde. Van Brabantsche zijde beriep men zich dan steeds op de verkrijgbrieven der gemeene gronden van Deurne van 1326 en 1467. Ook bij den vrede van Munster kwam het niet tot een nauwkeurige afbakening, al werd er reeds twee jaren eerder een bijeenkomst over deze aangelegenheid gehouden tusschen de 1530 dorpen van Peelland en die van het Overkwartier en werd toen deze zaak voor den Raad van "paalsteden" werden gesteld door den fiscaal van Brabant in tegenwoordigheid van die van Venray, bleken naderhand laatstgenoemden toch weer niet accoord met de getrokken linie. We lezen in Ouwering's "Geschiedenis der dorpen en heerlijkheden van overtrekken om in Venray een Deurne, Liessel en Vlierden", dat zij zelfs zoo ver 1535 gingen, dat zij de grenspalen "clandestinelyk" bij nacht en ontijden uittrokken en ze aan kettingen onder hun toren deden ophangen, waar ze als zegeteekenen jarenlang werden bewaard. Den 20sten November 1716 kwam er bij het Tractaat van Venlo tusschen de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden en den koning van Pruisen een 1540 behoorlijke grensregeling tot stand doch eer de afbakening was uitgevoerd, rezen er opnieuw moeilijkheden: Deurne schikte zich noode in het verlies van acht honderd hectaren goeden veengrond en het kwam dus voor, dat ingezetenen dier heerlijkheid des nachts, zooals Van Heurn in zijn werk over de Meierij van 's-Hertogenbosch verhaalt, zeven honderd en acht honderd karren turf, welke volgens de nieuwe grensscheiding op het gebied van Venray geraakt waren, in brand staken.

1545 Na de ineensstorting der Republiek liep door de Peel de grens tusschen het Fransche departement van de Nedermaas en de Bataafsche Republiek. Toen herhaalde zich de geschiedenis in zekeren in omgekeerde richting: thans zochten kloosterlingen uit het Limburgsche een goed heenkomen over de Peel op het Brabantsche gebied. Zoo vond de laatste priorin van het Norbertinessenklooster Keizersbosch onder Neer een 1550 toevluchtsoord te Deurne. Eerst toen in 1810 de Nederlanden bij het Fransche keizerrijk werden ingelijfd, hield de Peel voorgoed op staatsgrens te zijn. Later, na de stichting van het koninkrijk der Nederlanden, scheidde ze de provincie Noord-Brabant van die van Limburg, dat, toen het zich na den Belgischen opstand bij den 1555 Duitschen Bond aansloot, het hertogdom Limburg heette.

Nadat in de zestiger jaren der vorige eeuw de spoorlijn tusschen Eindhoven en Venlo reeds een vaste verbinding tusschen de dorpen aan weerskanten van het Peelmoeras tot stand bracht, werd kort voor het uitbreken van den eersten wereldoorlog de eerste harde weg dwars door de Peel tusschen Deurne en Venray aangelegd. Omstreeks tachtig kwam er al een weg van Deurne naar de Limburgsche grenzen bij Meyel. Na den oorlog 1560 werd later de Peel ook doorbroken in de richting van het land van Cuyk: een grintweg verbindt Deurne thans met Boxmeer. Werkkloozen uit Helmond legden voor een tiental jaren een breede aarden baan aan tusschen Helenaveen en Sevenum. Zoo werd allengs

1565 deze scheidsmuur geslecht, dit dichte grensland open gelegd in het belang van het
algemeen. Nog steeds is de Peel een grens – dit hoog gelegen veen- en tuinbouwland
1570 vormt ook nu een niet onbelangrijke waterscheiding en bakent daarbij twee geheel
verschillende gewesten met hun eigen, volkomen andere volksgroepen af – ze is echter
thans geen scheidsboom en lastige hindernis meer. Deze voorheen zoo weinig getelde
grensstreek levert zelfs als vooruitstrevend ontginningsgebied een waardevolle
bijdrage voor de samenwerking en de welvaart binnen de ruimte, waarin ons volk leeft
en is dat niet iets – en daarmee wil ik sluiten – waarover wij ons oprecht moeten
verheugen?

DEURNE, Louwmaand 194
W. A. M. VAN HEÛGTEN.

1575 18 februari 1944 **Merkwaardig pronkstuk**
Waarde Vriend,

1580 Ge vraagt me naar een merkwaardig pronkstuk, dat te Deurne te zien moet zijn en zelfs
in de kringen van hen, die zich bijzonder vor het schoone in het eigene onzer streek
interesseeren, maar weinig bekend is. Ik begrijp wat ge bedoelt: het is het afgietsel
van den Romeinschen helm, dat in de burgemeesterskamer van het Deurnesche raadhuis
staat opgesteld. Een merkwaardig pronkstuk is het zeer zeker, al is het slechts een
vervangingsmiddel voor het echte. In weinige oudheidskamers, Ja zelfs in weinige
1585 musea, hier te lande vindt ge zulk een zeldzaam voorwerp. Wat het eigenlijk beteekent
en hoe het er kwam?

1590 Op een Junidag van het jaar 1910 was de veenarbeider G. Smolenaars uit Meyel aan het
werk in de Peel tusschen de z.g. Hermanshuizen en Helenaveen, aan den linkerkant van
den weg (als men van Liessel komt). Hij was bezig in het grauwe veen. Opeens stiet
hij op iets hards, ditmaal echter geen kienhout. Was het een ineengeslagen pot? Hij
groef hem uit, ging er mee naar een sloot en toen hij hem had afgespoeld, zag hij,
1595 dat het een oude helm moest zijn. Vlakbij vond hij in een kuiltje als een vogelnestje
nog een aantal munten en verder andere kleine voorwerpen van metaal alsmede resten
van schoeisel en een schabrak. Hij droeg het naar huis en verborg het als iets
kostbaars in zijn bedstede.

1595 Dat er in de Peel een schat was opgegraven, was weldra tot ver bulten de streek
bekend. Velen togen naar Meyel om het gevondene te zien; de eenvoudige man, die nu in
veler oogen een onnoemelijk groot fortuin bezat en tot wien burgemeester Truyen van
Meyel gezegd zou hebben: "Ik ben rijk, maar gij bent nog veel rijker!", toonde zijn
ongewone vondst aan de talrijke bezoekers. Al gauw kwamen er ook kooplustigen
opdagen. Gelukkig werd echter het Rijksmuseum voor Oudheden te Lelden tijdig
1600 gewaarschuid. Het zond een deskundige, die het gevondene schatte en er een bepaalde
som voor bood. Smolenaars werd het met hem eens en zoo werd 't gevaar, dat deze
zeldzame vondst in verkeerde handen zou geraken, bezworen.

1605 Daarmede was deze zaak evenwel nog niet afgehandeld. De veenarbeider kon immers
slechts voor de helft als eigenaar van den schat worden beschouwd. Van wien de andere
helft eigenlijk was, viel niet zoo gemakkelijk uit te maken. De vinder was bezig met
het steken van turf voor de firma Steegh en Esser en wel in het grauweveen, dat door
de gemeente Deurne als eigenares der veengronden verpacht was aan de firma Terwindt
en Arnzt. Een niet alledaagsch en dus moeilijk op te lossen vraagstuk! Na

1610 rechtskundig advies ingewonnen te hebben, achtte de gemeente Deurne zich evenwel
eigenares der tweede helft en besloot baar raad op 18 November 1910 ze voor den
geboden prijs van duizend gulden aan de wetenschappelijke instelling af te staan.
Het Rijksmuseum voor Oudheden liet het gedeukte uitrustingsstuk, waarvan aanstonds
werd aangenomen, dat het moest hebben toebehoord aan een Romeinsch officier,
herstellen. Dit moeilijk werk werd met goed gevolg uitgevoerd door den goudsmid L.
1615 Verkuil, werkzaam in het atelier van Van Rossum du Chattel te Leiden. "Eenmaal
gerestaureerd", schreef later Dr. M. A. Evelein in een geïllustreerd
tijdschriftartikel, "bleek welk een schitterend stuk het museum rijker was geworden,
dat, in vergelijking met dergelijke helmen in het buitenland, zelfs een unicum mag
genoemd worden". Volledig is de helm echter niet: alleen de verguld-zilveren
1620 buitenbekleding bleef bewaard; de ijzeren binnenkap roestte geheel weg. De helmkap
bestaat uit twee losse gelijkvormige deelen, welke elk weer in drie onderling
verbonden stukken verdeeld zijn en door een kam tesamengehouden worden. Het
uitrustingsstuk had verder een nekbeschermer, een neusbeschermer en twee wangplaten.
Een dezer laatste onderdeelen vond men niet terug.

1625 Van het wapentuig der Romeinsche legioenen, welke toch eeuwenlang ons land en een
groot gedeelte van ons werelddeel bezet hielden, is maar heel weinig bewaard
gebleven. Er zijn voor zoo ver bekend in het geheel slechts zeven helmen gevonden,
welke van de Romeinen afkomstig moeten zijn; die van de Peel is daarvan wel de meest

1630 waardevolle. Eén kwam er aan het licht bij Kertsj aan de bekende zeestraat tusschen
de Zee van Azow en de Zwarte Zee, twee werden er te Pfersee bij Augsburg en een te
Worms in Duitschland opgegraven, in Hongarije vond men er een in de Donau bij
Boedapest en in Denemarken werd er bij Thorsbjerg een in het veen aangetroffen.
Opmerkelijk is, dat ze, volgens Dr. Evelein, veel overeenstemming in bouw en
1635 bewerking vertoonen. Deze geleerde is van meening, dat ze wel in dezelfde werkplaats
van Constantinopel vervaardigd zouden kunnen zijn. De helm is kunstig bewerkt en
toont aan, dat de Romeinsche ambachtslieden bekwaam waren. Het geheel pleit overigens
voor de veronderstelling, dat de drager ervan een honderdman geweest moet zijn. Staat
zijn naam er in gekrast? Prof. O. Bonn van Berlijn zag, naar we in het artikel van
1640 Dr. Evelein kunnen lezen, in de inscriptie in den nekbeschermer eerder een
gewlchtsopgave met den naam van den verificateur Titus Valonius Ursus. Het woord
"Stablesia VI" op den helmrand moet een afdeeling aanduiden van het ruitercorps der
Equites Stablesiani, vooral uit het latere tijdperk van het Romeinsche Rijk bekend.
Wat nu de groote waarde voor de geschiedeniswetenschap van deze Vondst in de Peel is?
1645 Dat ligt eigenlijk buiten den helm op zich zelf. Er werden immers ook munten
gevonden. Deze bleken alle te dateeren uit den tijd van keizer Constantijn; men kon
zelfs vaststellen waar ze geslagen werden. Ze bieden een vast uitgangspunt voor
vergelijkende studie. Men mag toch aannemen, dat de centurio slechts geld bij zich
droeg, dat in die jaren gangbaar was. Zoo valt niet alleen de helm van de Peel ten
1650 naastbij te dateeren, doch kan door vergelijking ook geschat worden uit welken tijd
de elders gevonden Romeinsche helmen zijn. Van belang is deze vondst overigens, omdat
ze bewijst, dat het ruitercorps der "Equites Stablesiani" zich ook in de Lage Landen
moet hebben opgehouden en dat het grauwe veen in onze streek in de derde eeuw onzer
jaartelling nog niet gevormd was.
1655 Natuurlijk blijven er om den dood van den Romeinschen honderdman in het Peelmoeras
nog vele raadsels zweven. Van waar kwam hij en waar reed hij heen? Waarom werd er bij
hem zwaard noch dolk, lans noch schild gevonden? Is de dolk of het korte zwaard, dat
gestoken moet hebben in de korte scheede, welke wel in het moer bewaard bleef,
evenals de ijzeren binnenkap van den helm geheel vergaan, of is het verloren,
1660 gestolen of misschien eerder gevonden? In dit verband is een briefje uit de eerste
helft der vorige eeuw interessant, dat ik in het Deurnesche gemeente-archief aantrof:
de districtscommissaris van Helmond vraagt daarin den burgemeester van Deurne en
Liessel of 't waar is, dat een boer onder Deurne een gouden zwaard gevonden heeft.
1665 haar scherpzinnigheid ten spijt zal de hedendaagsche wetenschap op al deze vragen wel
nooit een afdoend antwoord vermogen te geven. We weten, dat er zich hier in dien
verren, donkeren voortijd een drama moet hebben afgespeeld; meer niet.
Eerst in 1934 keerde de helm van de Peel in onze streek terug, zij het dan in den
vorm van eenige afgietsels. Behalve in het Deurnesche raadhuis valt er een te
1670 bezichtigen in het gemeentemuseum van Helmond. De rest van de zeldzame en
opmerkelijke vondst – zooals boven al geschetst echter van niet minder belang voor
onze geschiedenis – zal nog wel te Lelden bewaard worden.
Deurne, Sprokkelmaand 1944.
W. A. M. VAN HEUGTEN.

1675 1 januari 1988 **CAVALRY EQUIPMENT OF THE ROMAN ARMY IN THE FIRST CENTURY A.D.**
door M.C. Bishop